

2005 йил июлдан чиқа бошлаган

**ТТП фаолияти
яқунлари
ва вазифалари**

Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатасининг Марказий Кенгаши йиғилиши бўлиб ўтди. Унда Палата томонидан 2011 йил – «Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили»да амалга оширилган ишлар бўйича ҳисобот, Ўзбекистон Республикаси Президенти ва ҳукумати томонидан қабул қилинган қонун ҳужжатларининг ижроси, 2012 йил – «Мустақкам оила йили» Давлат дастуридаги режаларни амалга ошириш каби масалалар кўриб чиқилди.

2011 йилда Савдо-саноат палатаси томонидан мамлакатда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришга қаратилган устувор вазифаларни амалга ошириш бўйича кенг қўламли ишлар қилинганлиги таъкидланди.

Тадбиркорларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини таъминлаш мақсадида ўтган давр мобайнида Палата ходимлари назорат қилувчи органлар томонидан ўтказилган **716 та хўжалик субъектларини текшириш жараёнларида қатнашишди**. Судларга умумий миқдори 471,1 млрд сўмлик 11 718 та даъво аризалари киритилди.

Савдо-саноат палатаси «Ўзбекистон Бизнес Форуми» лойиҳаси ҳамкорлигида ҳудудлардаги Ахборот-маслаҳат марказлари қошида **Бизнес Марказларини ташкил этди**. Ушбу Марказлар Палатанинг корпоратив тармоғи орқали асосий серверга уланган электрон терминал-киосклар ёрдамида ахборот-маслаҳат хизматларини кўрсатишга қаратилган. Сирдарё ва Андижон вилоятларида **«Ягона ойна» маркази** ҳам фаол иш олиб бормоқдаки, у орқали тадбиркорлик субъектлари қисқа фурсат ва кам харажат эвазига барча маълумотларни олиш ва ҳамкорлар топиш имконига эга бўлмоқдалар. Ҳозирда бундай марказларни бошқа вилоятларда ҳам очиб режалаштирилган.

2011 йилда Ўзбекистонга 102 та хорижий делегациялар ташрифи ташкил этилди. Палата кўмагида **хорижий капитал иштирокида 44 та корхона ташкил қилинди**.

Палата томонидан ўтказилган **52 та кооперацион биржада** жами 2 790 ўзбекистонлик ва 880 дан ортиқ хорижий тадбиркорлар иштирок этишди. Ўрнатилган ҳамкорлик алоқалари натижаси ўлароқ 108,1 млн АҚШ доллари миқдоридеги 91 та миллий кор-

хоналарнинг маҳсулотларини экспорт қилишга эришилди.

Айни пайтда **Савдо-саноат палатасининг 21 570 нафар аъзоси мавжуд**. Уларга Палата ўз хизматларини тақдим этиб келмоқда. Тадбиркорларнинг бизнесни бошқариш бўйича билим ва кўникмасини оширишга қаратилган тадбирларда 8,2 минг тадбиркор ўқитилди, 4,6 минг нафар тадбиркор хорижда малака ошириш имконига эга бўлди.

Ахборот-коммуникация соҳасига қаратилаётган катта эътибор туфайли **«SMS-To'lov»** нақд пулсиз тўловларнинг электрон тизими ишлаб чиқилди, саноат корхоналарининг электрон маълумотлар базаси яратилди, у қарийб 9 200 та йирик ва кичик ишлаб чиқариш корхоналарини ўз ичига олган. **«Кайдзен»** тежамкор ишлаб чиқариш тизими эса республикамиздаги 10 та корхонада татбиқ қилинган бўлиб, айни пайтда яна 3 та корхонага жорий қилиш ишлари олиб борилмоқда.

Савдо-саноат палатасининг **2012 йил – «Мустақкам оила йили»даги** асосий ва устувор вазифалари қаторида оилавий бизнесни ривожлантириш учун максимал қулай бизнес муҳитини яратиш, саноатнинг қайта ишлаш тармоқларини жадал ривожлантириш, хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантириш, соҳани тартибга солувчи қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган таклифлар ишлаб чиқиш масалалари турибди.

Яна бир катта лойиҳалардан бири бу қулай бизнес муҳитини яратиш ҳамда ижтимоий ҳамкорликни ривожлантиришга қаратилган **«Бир тадбиркор – учта ҳамкор»** акциясини такомиллаштиришдир.

Савдо-саноат палатасининг матбуот релизи материали асосида.

Қонунчиликдаги янгиликлар**Янги ҳужжатларни тақдим этамиз****Ўзи ишлаб чиқарган товар деганда....**

Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Давлат солиқ кўмитасининг қарори билан (АВ томонидан 2012 йил 26 январда рўйхатдан ўтказилди, рўйхат рақами 2195-1) Эркин алмаштириладиган валютага экспорт қилишда имтиёзлар ва преференцияларни қўллаш мақсадида ўзи ишлаб чиқарган товарларни (ишларни, хизматларни) аниқлаш қоидаларига (рўйхат рақами 2195, 2011 йил 16 февраль) ўзгартириш киритилди.

Киритилган ўзгартириш билан «ўзи ишлаб чиқарган товар» тушунчаси янада батафсил таърифланди. Хусусан, Қоидаларнинг 5 бандининг янги таъририга мувофиқ:

«Ўзи ишлаб чиқарган товар деганда, агар ушбу банднинг иккинчи — тўртинчи хатбошиларида бошқача қоида белгиланмаган бўлса, корхона ўзи томонидан ишлаб чиқариш технологик жараёнини ҳисобга олган ҳолда, ўзига тегишли бўлган ёки жалб этилган ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиб ишлаб чиқарилган ёки қайта ишланган маҳсулот (жумладан ярим тайёр маҳсулот) тушунилади.

Маҳсулот, корхонанинг ўзи ишлаб чиқарган товар ҳисобланадиган ва ушбу корхона томонидан қайта ишлаш учун берилган хом ашёдан ишлаб чиқарилган ҳолларда, ўзи ишлаб чиқарган товар деб:

хом ашё мулкдори учун — қайта ишлаш натижасидан кейин олинган маҳсулот, қайта ишлаш хизматлари учун қайта ишланган маҳсулотнинг бир қисми билан ҳақ тўлаш ҳолларида эса, маҳсулотнинг қайта ишлаганлик учун ҳақ сифатида

2012 йил 14 январдан 27 январгача бўлган даврда қабул қилинган меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга қисқача шарҳлар тайёрланди.

Долзарб интервью**ҚОНУН СОҒЛОМ РАҚОБАТНИ
ҲИМОЯ ҚИЛАДИ**

тириш давлат кўмитаси (бундан кейин – Монополиядан чиқариш давлат кўмитаси, Монополияга қарши орган, Кўмита) рақобат муҳитини ривожлантириш ва инсофсиз рақобатга йўл қўймаслик бўлимининг бошлиғи **Валентина ДУБРОВСКАЯ** ҳикоя қилади.

қайта ишловчи корхона тасарруфидан қоладиган қисми чегириб ташланган ҳолдаги маҳсулот;

қайта ишловчи корхона учун — қайта ишлаш хизматлари учун ҳақ сифатида унинг тасарруфидан қоладиган маҳсулот ҳисобланади.

Ўзи ишлаб чиқарган иш (хизмат) деганда корхона томонидан ўз кучи билан бажарилган (кўрсатилган) иш (хизмат) тушунилади».

2012 йил 5 февралдан кучга киради.

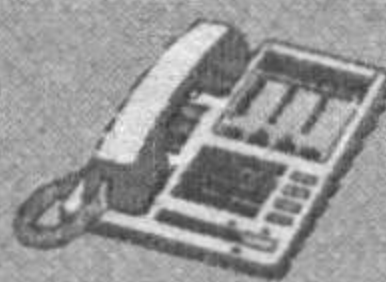
**ДОРИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ
АРЗОНРОҚ БЎЛИШИ УЧУН**

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги, Молия вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, Давлат божхона кўмитаси, Соғлиқни сақлаш вазирлигининг қарори билан (2012 йил 26 январда рўйхатдан ўтказилди, рўйхат рақами 1952-2) Дори воситалари ва тиббиёт буюмларини ишлаб чиқариш учун мўлжалланган импорт қилишда қўшилган қиймат солиғидан озод қилинадиган хом ашёлар рўйхатига (рўйхат рақами 1952, 2009 йил 8 май) ўзгартириш ва қўшимчалар киритилди. Уларга билан рўйхатнинг 60, 158-позициялари янги таърирда баён этилди, 539 ва 540-позициялар ўз кучини йўқотди. Бундан ташқари дори воситалари ва тиббиёт буюмларини ишлаб чиқариш учун мўлжалланган, импорт қилишда қўшилган қиймат солиғидан озод қилинадиган хом ашёлар рўйхати анча кенгайтирилиб, 614–1028-позициялар билан тўлдирилди.

2012 йил 5 февралдан кучга киради.

¹6.01.2012 йилдаги ЎРҚ-319-сон.

²«СБХ»нинг 2012 йил 12 январдаги 3 (911)-сонида чоп этилган.

ЧЕГАРАДАН ОШМАСЛИК КЕРАК

Президентнинг 2003 йил 30 августдаги ПФ-3305-сон Фармонида кўра, кичик тадбиркорлик субъектларига ходимлари сони 25 кишидан ошмайдиган хизматлар кўрсатиш соҳаси корхоналари киради. Кичик тадбиркорлик (бизнес) субъектларига тегишли бўлган корхоналар ва ташкилотлар классификациясида (ВМнинг 2003 йил 11 октябрдаги 439-сон қарори билан тасдиқланган) хизматлар кўрсатиш соҳаси кичик корхоналарига ходимлари сони 21 кишидан 50 кишига қадар бўлган корхоналар киради. 32 ходим ишласа, корхонамиз кичик корхона ҳисобланадими? Солиқ текшируви бўлганда қандай меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатга амал қилиш лозим?

Э. Абдуризаев,
МЧЖ юристи.

– Вазирлар Маҳкамасининг «Кичик тадбиркорлик (бизнес) субъектларига тегишли бўлган корхоналар ва ташкилотлар классификациясини тасдиқлаш тўғрисида»ги қарорининг (2003 йил 11 октябрдаги 439-сон) 2-бандига мувофиқ Давлат солиқ қўмитаси корхоналар турларини аниқлашда, солиқ ва молиявий ҳисоб-китобларни назорат қилишда тасдиқланган классификацияга қатъий амал қилади. Бинобарин, сиз ҳам кўрсатаётган хизматларингиз туридан келиб чиқиб, кўрсатилган классификацияга амал қилишингиз керак.

АГАР ТАҚИҚЛАНМАГАН БЎЛСА...

Корхонамизнинг асосий фаолият тури – улгуржи савдо. Биз жисмоний шахс билан олди-сотди шартномасини тузиб, унга қурилиш материалларини сотишимиз мумкинми? Товар учун ҳақни у банкдаги ўз ҳисоб-рақамидан тўлаш ниятида.

Бош бухгалтер.

НОЛИНЧИ РАЗРЯД ТАРИФ СТАВКАСИ БЕКОР ҚИЛИНДИ

Эшитишимча, 2012 йил 1 январдан бошлаб республикада фаолият кўрсатаётган барча ташкилотлар меҳнат ҳақи миқдорини Ягона тариф сеткасининг 1-разрядидан кам бўлмаган миқдорда белгилашлари лозим экан. Ушбу масала бўйича ва умуман, тарифли тизим, тариф ставкаси ҳамда бу йўналишда иш ҳақи тўлашни бухгалтерия ўтказмалари орқали ифодалашни мисоллари билан тушунтириб берсангиз.

Кудратилла Алимов, бухгалтер.
Бухоро шаҳри.

– 2012 йил 1 январдан бошлаб, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 30 декабрдаги ПК-1675-сон қарорининг 4-бандига асосан тариф сеткасининг ноль даражали разряди бекор қилинди ва меҳнатга ҳақ тўлаш бўйича Ягона тариф сеткасининг бошланғич разряди қилиб биринчи разряд қабул қилинди. Яъни 2012 йил 1 январдан бошлаб республикада фаолият кўрсатаётган барча ташкилотлар энг камида меҳнат ҳақи миқдорини Ягона тариф сеткасининг 1-разрядидан кам бўлмаган миқдорда белгилашлари лозим.

Маълумки, корхоналарда ходимлар меҳнатига ҳақ тўлаш Вазирлар Маҳкамасининг 2009 йил 21 июлдаги 206-сон қарори билан тасдиқланган Ягона тариф сеткаси (ЯТС)га асосан олиб борилиб, у ўз ичига 22 тариф разрядини олар эди. Тариф коэффициентлари орқали турли хил разряддаги иш ва ишчилар (малака) ўртасидаги меҳнатга ҳақ тўлаш нисбатини намоён этади.

2012 йил 1 январдан бошлаб ПК-1675-сон қарорга асосан ноль даражали разряд

бекор қилинганлиги сабабли юқоридаги тариф разрядлари 22 ўрнига 21 та бўлди.

Юқоридагилардан келиб чиққан ҳолда, 1-разряд бўйича ишчининг тариф маоши энг кам иш ҳақи миқдорини 1-разряд коэффициентига кўпайтириш ёрдамида ҳисобланади.

Саволингизга жавобан шуни айтиш мумкин, тарифли тизим – меҳнат шароитлари ва унинг оғирлиги, ишларни бажаришнинг табиий иқлим шароитлари, меҳнатнинг жадаллиги ва хусусияти инobatга олинган ҳолда, меҳнатга ҳақ тўлашни табақалаштиришни таъминлашда фойдаланиладиган меъёрлар мажмуидир.

Тариф ставкаси – бу бир бирлик иш вақти учун тўланадиган, пул шаклида ифодаланган меҳнатга ҳақ миқдоридир.

Ишчиларга меҳнат ҳақи тўлашда қўлланиладиган тариф ставкаси – бу бир бирлик вақт (соат, кун, ой) давомида бажарилган маълум мураккабликдаги меҳнат учун мукофот миқдоридир. Бажарилаётган ишнинг мураккаблик кўрсаткичи бўлиб разрядлар ҳисобланади ва улар асосида у ёки бу

– Мазкур масала амалдаги қонун ҳужжатларида бевосита тартибга солинмаган. Бироқ унда бундай битимларни амалга оширишни тақиқлаш назарда тутилмайди. Жисмоний ва юридик шахслар ўртасида олди-сотди шартномасини тузиш ҳамда ҳақ тўлаш шакли ҳам қонун ҳужжатларига мувофиқдир. Бинобарин, бундай битим меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга зид эмас.

ҲАММАСИНИ КЎРСАТИНГ

Корхонамизнинг асосий фаолияти – жойларни ижарага бериш. 2006 йилгача биз Давлат кадастр хизматида кўчмас мулк объектини давлат рўйхатидан ўтказиш гувоҳномасида кўрсатилган фойдали майдонни ижарага берардик. 2006 йилда биз уни янгиладик, энди гувоҳномада умумий майдон кўрсатилляпти. Умумий майдон ижарага берилишини кўрсатиб, шартномаларни қайта ёзишимиз керакми?

Бош бухгалтер.

– Ижара шартномасида ижарага бериладиган жойнинг жойлашган жойи, хоналар, ёрдамчи хоналарнинг майдони, сони, номланиши ва рақамланиши ҳамда бошқа маълумотлар белгиланиши керак. Шартномага ҳар бирининг майдонини кўрсатган ҳолда ижарага бериладиган жойларнинг режаси илова қилинса маъқул бўлади. Шу тариқа, шартномада ҳам умумий, ҳам фойдали майдон акс эттирилади.

Елена ЕРМОХИНА,
эксперт-юристимиз.

БИР ОЙ ИШЛАГАНЛИК УЧУН ТАЪТИЛ ПУЛИ

Ходим 2011 йил 18 январдан ишлаш бошлади, меҳнат муносабатларини 2011 йил 14 февралда тўхтатди. Унга таътил учун пул компенсацияси тўланадими? Банк юридик хизмати.

– Ҳа тўланади. Меҳнат кодекси (бундан кейин – МК) 143-моддасининг иккинчи қисмига мувофиқ иш йили меҳнат шартномасига биноан иш бошланган кундан эътиборан ҳисобланади. МКнинг 141-моддасига кўра, таътиллار муддатини ишланган вақтга мутаносиб равишда ҳисоблаб чиқаришда уларнинг муддати ҳар бир тўлиқ таътил миқдорини 12 га бўлиб, сўнг тўлиқ ишланган ойлари сонига кўпайтириш йўли билан аниқланади. Бунда 15 календарь кунга тенг ва ундан кўп бўлган кунлар бир ой деб яхлитланади, 15 календарь кундан ками эса чиқариб ташланади.

Йиллик асосий таътилни олиш ҳуқуқини берувчи иш стажига иш йили давомида ҳақиқатда ишланган вақт киради (МКнинг 142-моддаси). Меҳнат шартномаси бекор қилинганда ходимга фойдаланилмаган барча йиллик асосий ва қўшимча таътиллари учун пуллик компенсация тўланади (МКнинг 151-моддаси).

Сизнинг ходимингиз 18.01.2011 йилдан 14.02.2011 йилгача, яъни 28 кун ишлаган – бу эса 15 календарь кундан кўп бўлиб, у бир ойга яхлитланади. Бу ҳолда унга эгаллаган лавозими учун назарда тутилган таътил муддатига мутаносиб бўлган пуллик компенсация тўланади. Агар у:

15 иш кунини ташкил этса, компенсация бир ой учун 1,25 кунлик ўртача иш ҳақини ташкил этади;

18 иш кунини бўлса – бир ой учун 1,5 кунлик ўртача иш ҳақини;

24 иш кунини бўлса – бир ой учун 2 кунлик ўртача иш ҳақини ташкил этади ва ҳ.к.

Эслатиб ўтамиз, ушбу талабларни бажармаслик меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш сифатида баҳоланади ва Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 49-моддасида назарда тутилган жавобгарликка – мансабдор шахсларга энг кам иш ҳақининг 2 бараваридан 5 бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Абдусалом РИСКУЛЛАЕВ,
эксперт-юристимиз.

иш турига тариф белгиланади. Шу вақтнинг ўзиде разряд ишчининг малакаси кўрсаткичи вазифасини ҳам ўтайди. Меҳнатга ҳақ тўлаш ҳар доим бажарилган иш разрядига асосан амалга оширилганлиги учун ишчи томонидан бажарилаётган иш разряди ошиши билан унинг меҳнат ҳақи миқдори ҳам ортиб боради.

Мисол тариқасида айтадиган бўлсак, оддий ишларни бажарувчи, ёрдамчи ишлаб чиқариш ишчисига штатлар жадвалига кўра, 1-разряд тариф ставкаси бўйича иш ҳақи қандай белгиланади ва бу ҳолда энг кам миқдорда ишчининг иш ҳақи қандай ҳисобланади?

2011 йил 1 декабрдан бошлаб энг кам ойлик иш ҳақи миқдори бир ойга 62 920 сўм миқдориде белгиланган (Президентнинг 2011

йил 3 ноябрдаги «Иш ҳақи, пенсиялар, стипендиялар ва ижтимоий нафақалар миқдорини ошириш тўғрисида»ги ПФ-4377-сон Фармонининг 2-банди).

Бунга кўра, штатлар жадвали бўйича ишчига белгиланадиган ойлик иш ҳақи эҳкамида қуйидагига тенг бўлиши лозим:

62 920 x 2,476 = 155 790 сўм,

бу ерда:

62 920 – энг кам иш ҳақи миқдори.

2,476 – ЯТСга асосан 1-разряд учун тариф коэффициенти.

Ёрдамчи ишлаб чиқариш ишчисига ҳисобланган иш ҳақидан жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ва сугурта бадалларини ушлаб қолиш амалга оширилади.

21-сон БҲМСга асосан, бухгалтерия ҳисобида иш ҳақининг ҳисобланиши ва тўланиши қуйидаги ёзувлар билан акс эттирилиши лозим:

Т/р	Ҳўсалик операциясининг мазмуни	Сумма (сўм)	21-сон БҲМС бўйича ҳисобварақлар корреспонденцияси		Ёзувларни тасдиқловчи ҳужжатлар
			дебет	кредит	
1.	Ёрдамчи ишлаб чиқариш ишчисига иш ҳақи ҳисобланди	155 790	2310	6710	Бухгалтерия ҳисоб-китоби ёки ҳисоб-китоб тўлов қайдномаси
2.	Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ушланди (шартли 9% ставка бўйича)	14 021	6710	6410	Бухгалтерия ҳисоб-китоби ёки ҳисоб-китоб тўлов қайдномаси
3.	Сугурта бадали ҳисобланди (5,5%)	8 569	6710	6520	Бухгалтерия ҳисоб-китоби ёки ҳисоб-китоб тўлов қайдномаси
4.	Иш ҳақи тўланди	133 200	6710	5010	Ҳисоб-китоб тўлов қайдномаси ва чиқим касса ордери

Малика ХАДИЕВА, эксперт-юристимиз.

УСТУВОРЛИКЛАР

– ТПП фаолияти яқунлари ва вазифалари
– Янги ҳужжатларни тақдим этамиз

БЕВОСИТА МУЛОҚОТ

– Чегарадан ошмаслик керак

– Агар тақиқланмаган бўлса...

– Ҳаммасини кўрсатиш

– Бир ой ишлаганлик учун таътил пули

– Нолинчи разряд тариф ставкаси бекор қилинди

1-бет

2-бет

БИЗНИНГ МАСЛАХАТЛАР

– ЎЗР МВ, ДСҚнинг «Кўчмас мулкни ижарага беришдан олинадиган даромадларга солиқ солиш тўғрисида»ги тушунтириши

– Иш ҳақи кредитни қоплашга йўналтирилганда... солиқ ушланадими?

ДОЛЗАРЪ ИНТЕРВЬЮ

– Қонун соғлом рақобатни ҳимоя қилади 1, 4-5-бетлар

ИЖТИМОЙ ТАЪМИНОТ

– Пенсиялар айбдор бўлмаганда...

3-бет

– Қўшимча иш ҳақи ҳисобга кирмайди

ХўЖАЛИК ҲУҚУҚИ

– Ўз махсулотимизни олиб кирамиз

– Қарталар бўйича, бироқ топшириқномага асосан эмас

– Ишлаб чиқарувчи эмассиз

– Хусусий тадбиркор билан келишиш хусусиятлари

КАДРЛАР БЎЛИМИ

– Бир неча касбда ишлаш ўриндошлик ҳисобланмайди

– Таътил эмас – балки ўзбошимчалик

– Байрам арафасидаги иш вақти бир соатга қисқартирилади

– Фақат ходимнинг розилиги билан

6-бет

8-бет

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
МОЛИЯ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ СОЛИҚ ҚЎМИТАСИ

КЎЧМАС МУЛКНИ ИЖАРАГА БЕРИШДАН ОЛИНАДИГАН ДАРОМАДЛАРГА СОЛИҚ СОЛИШ ТЎҒРИСИДА*

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2011 йил 30 декабрдаги «Ўзбекистон Республикасининг 2012 йилги асосий макроиктисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджети параметрлари тўғрисида» ПҚ-1675-сон қарори билан 2012 йил 1 январдан бошлаб юридик шахслар учун бир ойда солиқ солинадиган энг кам даромадни аниқлаш мақсадида кўчмас мулкни ижарага беришдан олинадиган ижара тўловининг энг кам миқдорлари жорий қилинмоқда.

Кўчмас мулкни ижарага беришдан олинадиган даромадларга солиқ шартномада белгиланган ижара тўлови суммасидан, бироқ ҳар йили Ўзбекистон Республикаси Давлат мулки қўмитаси томонидан тақдим этилган ва Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Иқтисодиёт вазирлиги билан келишилган ижара тўловининг энг кам ставкалари ҳисоб-китоблари асосида Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари томонидан тасдиқланадиган давлатнинг кўчмас мулкдан фойдаланганлик учун ижара ҳақининг энг кам ставкаларидан келиб чиқиб ҳисобланадиган солиқ суммасидан кам бўлмаган миқдорда солиқ солинади.

Кўчмас мулкни ижарага бериш шартномаси билан белгиланган ижара тўлови суммаси белгиланган ижара тўловининг энг кам ставкаларидан келиб чиқиб ҳисоблаб чиқилган ижара тўлови суммасидан кам бўлган тақдирда қуйидаги солиқ турлари бўйича давлатнинг кўчмас мулкдан фойдаланганлик учун ижара ҳақининг энг кам ставкаларидан келиб чиқиб қўшимча ҳисоблаш амалга оширилади:

юридик шахслардан олинадиган фойда солиғи;
қўшилган қиймат солиғи;
ягона солиқ тўлови тўловчилари учун – ягона солиқ тўлови бўйича.

Кўчмас мулкни ижарага бериш асосий фаолият тури бўлган умумбелгиланган солиқларни тўловчи юридик шахслар учун юқорида санаб ўтилган солиқларга қўшимча равишда бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси, Республика йўл жамғармаси, бюджетдан ташқари Таълим ва тиббиёт муассасаларини реконструкция қилиш, мукам-

мал таъмирлаш ва жиҳозлаш жамғармасига мажбурий ажратмалар бўйича ҳам қўшимча ҳисоблаш амалга оширилади.

Давлатнинг кўчмас мулкдан фойдаланганлик учун ижара ҳақининг белгиланган энг кам ставкалари билан юқорида айтиб ўтилган солиқлар ва давлат мақсадли жамғармаларига мажбурий ажратмаларни ҳисоблаб чиқаришда ҳисобга олинадиган кўчмас мулкни ижарага бериш шартномаси билан белгиланган сумма ўртасидаги ижобий фарқ қўшимча ҳисобланган сумма ҳисобланади.

Жойлардаги давлат солиқ хизмати органлари тегишинча Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари томонидан тасдиқланган давлатнинг кўчмас мулкдан фойдаланганлик учун ижара ҳақининг энг кам ставкалари миқдорлари тўғрисидаги ахборотни солиқ тўловчилар эътиборига етказинлар.

Молия вазири ўринбосари
М.МИРЗАЕВ.
ММ/04-01-32-14/87-сон

Давлат солиқ қўмитаси раисининг ўринбосари
О.РУСТАМОВ.
13/1-954-сон

*Тахририят томонидан ўзбек тилига ўғирилган. Маълумотнома тусига эга.

2012 йил 26 январь.

ИШ ҲАҚИ КРЕДИТНИ ҚОПЛАШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАНДА... СОЛИҚЛАР УШЛАНАДИМИ?

Қуйидаги саволларимизга жавоб беришингизни сўраймиз:

1. Корхона қишлоқ жойларида намунавий лойиҳалар бўйича якка тартибдаги уй-жой қурувчи жисмоний шахслар олган ипотека кредитлари учун тўловларни «Қишлоқ қурилиш банк» АТБга уларнинг иш ҳақидан йўналтирса, ушбу суммалардан бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига сугурта бадали (4,5%), ягона ижтимоий тўлов (25%) ва жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ушлаб қолиниши керакми?

2. Ходим ўз хоҳишига кўра ишдан бўшаганда унга ишдан бўшатиш нафақаси тўланиши шартми ёки тўланмаса ҳам бўладими ва бу қайси қонун ҳужжатлари асосида амалга оширилади?

3. Корхонада бир неча йил ишлаган ходим йиллик меҳнат таътилларидан фойдаланмаган ҳолда ишдан бўшаб кетиб, маълум бир вақтдан кейин яна ишга қабул қилинса, илгариги фойдаланилмай қолган меҳнат таътиллари учун пуллик компенсация талаб қилишга ҳақлими ва буни корхона тўлаб бериши лозимми?

Одилжон Аҳатов,
МЧЖ шаклидаги Ўзбекистон-Хитой
қўшма корхонаси бухгалтери.

– 1. Авваламбор шуни айтиш керакки, 2012 йил 1 январдан бошлаб фуқароларнинг мажбурий сугурта бадаллари ставкаси 5,5% миқдоридан белгиланди, ягона ижтимоий тўлов ставкаси эса 25% миқдоридан сақлаб қолинди¹.

2010 йил 1 январдан бошлаб жисмоний шахсларнинг «Қишлоқ қурилиш банк» АТБ кредитлари ҳисобига қишлоқ жойларида намунавий лойиҳалар бўйича якка тартибда уй-жой қурувчи шахслар томонидан олинган ипотека кредитларини ҳамда улар бўйича ҳисобланган фоизларни қоплаш учун йўналтирилган солиқ солинадиган иш ҳақи ва бошқа даромадлари суммаларига солиқ солинмайди (Солиқ кодекси (СК), 179-модда, 30-банд).

Агар ушбу бандда кўрсатилган мол-мулк олинган (мол-мулкка бўлган ҳуқуқ давлат рўйхатидан ўтказилган) санадан эътиборан беш йил ичида сотилса, мазкур назарда тутилган даромадларга белгиланган тартибда солиқ солинади.

Ягона ижтимоий тўлов ва сугурта бадаллари солинадиган объект бўлиб, унинг

172-моддасида кўрсатилган меҳнат ҳақи тарзидаги даромадлар ҳисобланади (СК, 306-модда).

Хулоса қилиб айтганда, сизнинг ҳолатингизда корхона маблағлари қишлоқ жойларида намунавий лойиҳалар бўйича якка тартибда уй-жой қуриш учун олинган ипотека кредитларини ва улар бўйича фоизларни қоплашга йўналтирилса, ушбу суммалардан жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи ушланмайди.

Бироқ, мазкур йўналтирилган маблағлар бўйича жисмоний шахсларнинг иш ҳақидан бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига 5,5% фуқароларнинг мажбурий сугурта бадали ва 25% ягона ижтимоий тўлов белгиланган тартибда ушлаб қолинади.

2. Меҳнат шартномаси бекор қилиниши иш берувчининг буйруғида асосланганлиги ва Меҳнат кодексининг (МК) тегишли моддаларига мувофиқ ҳолда ёзилади.

МКнинг 109-моддасига асосан меҳнат шартномаси бекор қилинган қуйидаги ҳолларда ишдан бўшатиш нафақаси тўланади:

– тарафлар ихтиёрига боғлиқ бўлмаган, ходим ҳарбий ёки муқобил хизмат-

га чақирилган ва шу ишни илгари бажариб келган ходим ишга тикланган тақдирда;

– меҳнат шартномаси ишга қабул қилиш юзасидан белгиланган қоидалар бузилганлиги муносабати билан, агар йўл қўйилган қоидабузарликни бартараф этишнинг имкони бўлмаса ва у ишни давом эттиришга тўсқинлик қилса;

– ходим янги меҳнат шартлари асосида ишни давом эттиришни рад этганда.

Шуни ҳисобга олиш лозимки, ишга қабул қилиш юзасидан белгиланган қоидалар ходимнинг айби билан бузилган ҳолларда (суднинг муайян лавозимни эгаллаш ёки муайян фаолият тури билан шуғулланиш ҳуқуқидан маҳрум этиш ҳақидаги ҳукмини яшириш, сохта ҳужжатлар тақдим этиш ва ҳоказо) ва иш берувчининг ташаббуси билан, ходим ўзининг меҳнат вазифаларини бажармаганлиги сабабли шартнома бекор қилинганда ишдан бўшатиш нафақаси тўланмайди.

Ишдан бўшатиш нафақасининг миқдори ўртача ойлик иш ҳақидан кам бўлиши мумкин эмас.

Демак, корхонадан ходим ўз хоҳишига кўра ишдан бўшаганда унга ишдан бўшатиш нафақаси тўланмайди.

3. МКнинг 151-моддасига кўра, меҳнат шартномаси бекор қилинганда ходимга фойдаланилмаган барча йиллик асосий ва қўшимча таътиллар учун пуллик компенсация тўланиши шарт.

МКнинг 275-моддасига биноан, иш берувчи ходимнинг пул ундиришга доир талабларини ҳеч қандай муҳлат билан чекламай, ҳамма вақт учун қондиришга ҳақлидир.

Иш ҳақини ундириш тўғрисида низо келиб чиққан тақдирда, меҳнат низоларини кўрувчи орган ходимнинг пул ундиришга доир қуйидаги талабларини тўлиқ қондиради:

меҳнат шартномаси бекор қилинганда ходимга меҳнат дафтарчасини ўз вақтида бермаганлик оқибатида келиб чиққан мажбурий прогул вақти учун ҳақ тўлаш тўғрисидаги;

меҳнат низоларини кўрувчи органнинг

ходимни аввалги ишига тиклаш тўғрисидаги қарорини иш берувчи ижро этмаганлиги оқибатида келиб чиққан мажбурий прогул вақти учун ҳақ тўлаш тўғрисидаги;

фойдаланилмаган таътил учун ходимга тегишли бўлган компенсацияни тўлаш тўғрисидаги.

Меҳнат шартномаси гайриқонуний равишда бекор қилинганлиги, бошқа ишга гайриқонуний равишда ўтказилганлиги ёки ишдан гайриқонуний равишда четлатилганлиги оқибатида келиб чиққан мажбурий прогул вақти учун ходимга ҳақ тўлаш тўғрисидаги меҳнат низоларини кўрувчи орган томонидан ходимнинг пул ундиришга доир талаблари бир йилдан ортиқ бўлмаган муддат учун қондирилади.

Ходимнинг пул ундиришга доир бошқа талаблари уч йилдан ортиқ бўлмаган муддат учун қондирилади.

Юқоридагилардан келиб чиқиб айтиш керакки, корхонада бир неча йил ишлаган ходим йиллик меҳнат таътилларидан фойдаланмаган ҳолда ишдан бўшаб кетиб, маълум бир вақтдан кейин яна ишга қабул қилинса, у илгариги фойдаланилмай қолган меҳнат таътиллари учун пуллик компенсацияни талаб қилишга тўла ҳақи ҳисобланади ва буни корхона тўлаб бериши шарт.

Шуни таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 43-моддасига асосан фуқароларнинг мурожаатларини кўриб чиқишни гайриҳуқуқий тарзда рад этганлик, мурожаатларни кўриб чиқиш муддатларини узрли сабабларсиз бузганлик, асоссиз, қонунга зид қарор қабул қилганлик, шунингдек фуқаронинг бузилган ҳуқуқларини тиклашни, шикоят муносабати билан қабул қилинган қарорни реал бажаришни таъминламаганлик – мансабдор шахсларга энг кам иш ҳақининг бир бараваридан уч бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Жавобларни экспертизимиз
Фулмонжон Тўлаганов тайёрлади.

¹Президентнинг 2011 йил 30 декабрдаги ПҚ-1675-сон қарорининг 3-бандига асосан.

1-бетда

– «Рақобат тўғрисида»ги Қонун қабул қилинишининг зарурлигини бугунги кунда мамлакат иқтисодиётида юз бераётган, хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини эркинлаштиришга, қонунчилик базасини такомиллаштириш ва бозор субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилишга йўналтирилган ижобий ўзгаришлар тақозо этган. Агар масаланинг тарихига муносабат қилсак, «Монополистик фаолиятни чеклаш тўғрисида»ги базавий Қонун бозор муносабатлари эндигина шакллана бошлаган 1992 йилда қабул қилинган эди. У монополияга қарши тартибга солишга биринчи уриниш бўлиб, унда ушбу ишни амалга ошириш механизми батафсил тавсифланмаган эди. 1996 йилда «Товар бозорларида монополистик фаолиятни чеклаш ва рақобат тўғрисида» деб номланган иккинчи Қонун пайдо бўлди, у монополистик фаолият ва инсофсиз рақобатнинг олдини олиш, уни чеклаш, бартараф этишнинг ташкилий ва ҳуқуқий асосларини белгилади. Товар бозорларида рақобат муносабатларининг шаклланиши ва самарали фаолият юритиши учун шарт-шароитларни таъминлашга йўналтирилган мазкур Қонун ушбу жараёнларни тартибга солишда муайян тажриба ҳосил қилиш имконини берди.

Сўнгги йилларда тадбиркорликни ривожлантириш учун асос яратадиган меъёрий-ҳуқуқий база фаол равишда шаклланди. 1996 йилги Қонуннинг бир қатор меъёрлари ҳам энди иқтисодиётнинг замонавий талабларига мувофиқ келмай қолди. Мамлакатда кичик ва хусусий бизнесни қўллаб-қувватлаш жуда кучайиб, бозор субъектлари сони кўпаймоқда. Монополиячиларнинг кўплари ўз мавқеларини йўқотмоқда, уларнинг бозордаги улуши қисқармоқда. Бунгача биз товар бозорларидаги вазиятни тартибга солиб келдик, молиявий бозорлар эса четда қолаверди. Шу сабабли кўпгина жиддий масалалар қонун ҳужжатлари билан қамраб олинмай қолди, улар бозор субъектлари учун ноқулайликлар туғдирган идоравий ҳужжатлар билан тартибга солинди.

Президент буларнинг ҳаммасига 2010 йил ноябрда баён этилган Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида³ эътибор қаратди: «Рақобат тўғрисида»ги янги Қонунни ишлаб чиқишимиз ва қабул қилишимиз зарур. Ушбу Қонунда монополистик фаолиятни нафақат товарлар бозорида, балки молия бозорларида ҳам тартибга солишни назарда тутиш лозим. Шунингдек биржа савдоларида ҳам монополияга қарши меха-

низмларни, акцияларни сотиб олиш, қўшиш ва бирлаштириш битимларини тартибга солиш ва назорат қилиш тартиб-қоидаларини соддалаштириш бўйича нормаларни ушбу Қонунга кириштириш мақсадга мувофиқдир».

УСТУН МАВҚЕНИ ЭГАЛЛАЙДИГАН СУБЪЕКТ

Бугунги кунда фаол ривожланаётган молиявий хизматлар бозорида монополияга қарши тартибга солишнинг татбиқ этилиши янги Қонуннинг асосий ютуқларидан биридир. Илгари ушбу соҳа Қонун билан қамраб олинмаган эди, бу эса унда рақобатга қарши ҳаракатларга йўл қўймаслик чораларини амалга ошириш имконини бермас эди. Янги ҳужжатга кўра, молия бозори – банклар ҳамда бошқа кредит, суғурта ва ўзга молия ташкилотлари томонидан кўрсатиладиган молиявий хизматнинг, шунингдек қимматли қоғозлар бозори профессионал иштирокчилари хизматларининг Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги ёки унинг бир қисмидаги муомала доираси бўлиб, у Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-ҳудудий бўлинишига мос келмаслиги мумкин ва мазкур муомала доираси чегараларида бундай хизматни кўрсатиш имконияти мавжуд бўлади (Қонуннинг 4-моддаси).

Қонун «устун мавқе» таърифини ўзгартириб, уни товарлар ва хизматлар бозорида белгиланган, шунингдек унинг бозордаги улушини пасайтиришнинг янада аниқроқ мезонларини мустаҳкамлади (Қонуннинг 6-моддаси). Агар илгари товарлар ёки хизматларнинг улуши 65 фоиз ва ундан кўпни ташкил этган субъектнинг мавқеи товар ёки молия бозорида устун мавқе деб ҳисобланган бўлса, тадбиркорликнинг ривожланиши билан бундай тузилмалар амалда қолмади. Илгари товарлар ва хизматлар бозорида кам улушга эга бўлган хўжалик юритувчи субъектлар учун бир қатор йилларга улушнинг барқарорлиги шартлари қўлланган, бу эса ҳар доим ҳам таъминланмаган ва бу билан мазкур хўжалик юритувчи субъектлар назоратсиз қолган. Янги Қонун мавқени устун деб тан олиш учун юқори чегарани пасайтирди. Энди бозорда хўжалик юритувчи субъект товарлари ёки хизматларининг улуши 50 ва ундан ортиқ фоизни ташкил этса; 35 фоиздан 50 фоизгача ҳажмда бўлиб, бунда қуйидаги шартлар: хўжалик юритувчи субъектнинг товар бозоридаги улуши камида бир йил мобайнида барқарор бўлиб туриши; товар бозорида бошқа хўжалик юритувчи субъектларга (рақобатчиларга) тегишли улушларнинг нисбий миқдорда бўлиб туриши; ушбу бозорга янги хўжалик юритувчи субъектларнинг (рақобатчиларнинг) киришига имко-

ният бўлиши шартлари белгиланган бўлса, шу хўжалик юритувчи субъектнинг мавқеи устун мавқе деб эътироф этилади. Шунинг таъкидлаш лозимки, кейинги йилларда, давлат юргизаётган самарали рақобат сиёсати, тадбиркорликни ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратилиши туфайли бозорларни монополаштириш даражаси пасаймоқда. Натижада монополиячи корхоналар сони камайяпти. Чунончи, 2009 йилда бизда улар 211 та бўлган бўлса, 2010 йилда 183 тага, 2011 йилда эса 169 тага тушди.

ҲАЛОЛ РАҚОБАТ ҚИЛИШ ЛОЗИМ

Қонун инсофсиз рақобат деб тан олинмаган ҳаракатлар доирасини кенгайтди ва аниқлаштирди, бозор субъектларини ҳимоя қилишга йўналтирилган, бунда қўлланмаган талафотлар ва зарарларга йўл қўймаслик имконини берадиган тамомила янги қоидаларни киритди. Хусусан, Қонуннинг 13-моддаси бошқа

зилмаган, бошқалар ишлаб чиқариб, яхши сотилаётган маҳсулотнинг товар белгиларини эгаллаб олиб, уларни рўйхатдан ўтказган, ана шу марка остида ўзларининг анча паст сифатли маҳсулотларини чиқара бошлаган ҳоллар юз берган. Биринчидан, бу ҳалол тадбиркорнинг обрўсини туширган, фаолиятларига зиён етказган. Бунинг устига, виждонсизларча «эгаллаб олинган» товар белгисига патент олиб, инсофсиз рақобатчилар эътироз билдиришлари, аввал-бошдан ушбу белги остида чиқарилаётган товарни ишлаб чиқаришни, етказиб беришни тақиқлашга эришишлари мумкин эди.

Интеллектуал мулк агентлиги (бундан кейин – Агентлик) ахборотни сўраб олиш, бундай вазиятларни ўрганишга ваколат олмаган. Унга товар белгисини рўйхатдан ўтказишга ҳужжатлар тақдим этилади, у буюртманоманинг мавжудлиги (бу эса аризонининг устунлигини таъминлайди) ёхуд рўйхатдан ўтказиб

бат ҳаракати ҳисобланиши белгиланган. Биз ҳам ана шундан келиб чиқдик.

КЕЛИШИЛГАН ҲАРАКАТЛАРГА ВЕТО

Яна бир янгилик 11-модда ҳисобланади, у хўжалик юритувчи субъектларнинг рақобатни чеклайдиган келишилган ҳаракатлари ва битимларига вето қўяди. Хусусан, у нархларни белгилаш, ишлаб чиқариш бозори устидан назорат қилиш ва ҳоказолар бўйича келишувларни тақиқлайди. Масалан, хўжалик юритувчи субъектлар бир-бирлари билан бозорда ягона нарх ўрнатилиши тўғрисида ахдлашиб олишлари мумкин, бу эса истеъмолчининг танлаш имконини таъминламайди. Бир тараф иккинчи тарафга хом ашё етказиб бериши, бироқ бошқа ҳеч кимга етказмаслиги тўғрисида ахдлашиб олиши бошқа бир мисолдир. Агар бундай келишувлар расмийлаштирилган бўлса, уларни текшириш осон. Агар бу оғзаки шарт-

ҚОНУН СОҒЛОМ

хўжалик юритувчи субъектга зарар келтириши ёки унинг ишчанлик обрўсига путур етказиши мумкин бўлган нотўғри таққослашлар татбиқ этилишини тақиқлайди. Товарнинг хусусияти, ишлаб чиқариш усули ва жойи, истеъмол хоссалари, нархи, сифати, ишлаб чиқарувчининг (бажарувчининг) кафолат мажбуриятлари хусусида истеъмолчиларни чалғитиш, хўжалик юритувчи субъект (рақобатчи) томонидан ишлаб чиқарилаётган товарни унинг ташқи безатилишини, номини, тамгаланишини, товар белгисини ва юридик шахсни индивидуаллаштиришнинг бошқа воситасини такрорлаш, реклама материалларидан, товарнинг фирма ўрови ва шаклидан нусха кўчириш орқали қалбакилаштириш ва ҳоказолар тақиқланади.

Қонун Монополияга қарши органга товар белгиларига патентлар олиш бобида инсофсиз рақобатга йўл қўйилганлиги тўғрисида қарор қабул қилиш ҳуқуқини берганлиги жуда муҳимдир – бу тамомила янги қоида бўлди. Илгари бу қандай бўлганлигини мисолда тушунтираман. Бозорда янги маҳсулот пайдо бўлди. Истеъмолчи унга кўникиши, худди шундай бошқа маҳсулотдан фарқлаши учун ишлаб чиқарувчи уни товар белгиси билан тамғалади, бироқ уни рўйхатдан ўтказмади. Тадбиркор товарни бозорга олиб киришга жуда кўп маблағ сарфлади, унга бўлган талаб оша бошлади, яхши сотилди, корхона муваффақият билан ривожланди. Бироқ рўйхатдан ўтказилмаган, ҳуқуқий муҳофаза билан таъминланмаган товар белгиси инсофсиз рақобат, турли суиистеъмолликлар учун замин бўлиб хизмат қилди.

Рақобатчилар рўйхатдан ўтка-

бўлган мазкур товар белгиси ёки истеъмолчини чалғитиши мумкин бўлган ўхшашликка эга бўлган товар белгисини экспертиза қилади. Монополиядан чиқариш давлат қўмитаси эса бундай ахборотни сўраб олиш, текшириш ўтказиш, инсофсиз рақобат далили тўғрисида қарор қабул қилиш ва уни аризонининг топшириш ҳуқуқига эга, аризонининг эса, ўз навбатида, ваколатли орган (Агентлик) ёки судга муносабат қилади. Агентлик далиллар мавжудлигини ҳисобга олган ҳолда масалани кўриб чиқиш ва товар белгисининг рўйхатдан ўтказилганлигини бекор қилиш тўғрисида қарор қабул қилиш ҳуқуқига эга. Бу Қонун билан киритилган янгиликлардан биридир. Илгари бирор шахс бошқаларнинг рўйхатдан ўтказилган товар белгисидан фойдаланганда инсофсиз рақобат ҳоллари эътироф этилган ва кўриб чиқилган. Авваллари у бошқа ишлаб чиқарувчиларнинг амалиётида маълум бўлганлигини аниқлаш эса қонун ҳужжатларида назарда тутилмаган, бу эса турли зиддиятлар учун эъмин бўлган. ЎРҚ-319-сон Қонун қабул қилиниши билан тадбиркорликни инсофсиз рақобатдан ҳимоя қилиш бўйича муҳим қадам қўйилди.

Ушбу меъёр устида ишлаганда биз жаҳон амалиётини ўргандик, интеллектуал мулкни муҳофаза қилиш бўйича халқаро анжуманда иштирок этдик, чунки ушбу масала турли мамлакатларда турлича талқин қилинади. Ўзбекистон Саноат мулкни муҳофаза қилиш бўйича Париж конвенциясининг⁴ иштирокчисидир. Унинг 10-bis моддасида инсофсиз рақобат ҳаракати саноат ва савдо ишларидаги ҳалол одатларга зид бўлган ҳар қандай рақо-

номага асосланган бўлса, таҳлил ўтказиш, субъектларнинг параллель ҳаракатларини кузатиш лозим бўлади.

Дарвоқе, келишув имзоландиган, бироқ уни ноқонуний деб тан олиш мумкин бўлмаган ҳоллар мавжуд. Сўз франзаичинг тўғрисида боряпти. Мисол учун, анча барқарор ривожланаётган ресторан бизнесини олайлик Бир хил номланадиган, бироқ эгалари бошқа-бошқа бўлган ресторанлар тармоғи бор. Ушбу ҳолда ҳуқуқ соҳиби бошқа тадбиркорлар билан битим тузиб, уларга ўз товар белгисидан фойдаланиш имконини беради, бироқ унинг бренди, ишбилармонлик обрў-нуфузи сақланишига йўналтирилган бир қатор шартларга риоя этишни талаб қилади. Бу Қонуннинг 11-моддасида шундай баён этилган: «Биринчи товар бозорида устун мавқени эгаллаб турган, бошқаси эса сотувчи ёки сотиб олувчи бўлган, ўзаро рақобатлашмаётган хўжалик юритувчи субъектларнинг келишиб олинган ҳаракатлари ва битимларига, агар бундай келишиб олинган ҳаракатлар ва битимлар пировард натижада рақобатни чеклаб қўйса ёхуд чеклаб қўйиши мумкин бўлса, шу жумладан хўжалик юритувчи субъектларга бошқа хўжалик юритувчи субъектлар томонидан ишлаб чиқариладиган товарларни реализация қилишни тақиқлайдиган келишиб олинган ҳаракатлари ва битимларига йўл қўйилмайди. Ушбу тақиқ товарларни товар белгиси, фирма номи ва сотувчининг интеллектуал мулк объектларига бўлган бошқа мутлақ ҳуқуқлари орқали реализация қилишни сотиб олувчи томонидан ташкил этиш тўғрисидаги битимларга

³Президент И.А.Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисида 2010 йил 12 ноябрда қилган маърузаси.

⁴Париж, 1883 йил 20 март.

нисбатан татбиқ этилмайдиган». Биз шу тариқа биргаликда ишлаётган хўжалик юритувчи субъектларни ҳимоя қилиб, рақобатни камситмадик.

БИРЖА ВА ТАНЛОВ САВДОЛАРИНИ ТАРТИБГА СОЛИБ

Қонунга танлов (тендер) савдоларига (14-модда) ва биржа савдоларига (15-модда) нисбатан монополияга қарши талабларни тартибга соладиган иккита янги модда киритилди. Илгари уларни ўтказиш тартибини белгилайдиган меъёрий ҳужжатларда рақобат сиёсати ҳисобга олинмаган эди. Энди танлов ва биржа савдоларини ўтказиш тартибига риоя этмаслик монополияга қарши қонун ҳужжатларини бузиш ҳисобланади. 14-моддада савдоларнинг ташкилотчилари ёки бюрократчилари томонидан савдолар иштирокчиларининг фаолиятини мувофиқлаштириш; савдоларда қатнашиш учун ҳужжатларни қабул қилишни асоссиз равишда рад этиш; савдолар иштирокчиларини

ган газ етказиб берувчи завод гўё таъмирланишга қўйилган деган миш-мишлар тарқатилади. Унга юқори талаб юзага келиб, нархи кескин ошиб кетади. Энди қонунчилик бизга бундай миш-мишчиларни аниқлаш ва уларга нисбатан монополияга қарши қонун ҳужжатларини бузганлик учун чоралар кўриш ҳуқуқини беради.

Албатта, биз янги меъёрларни киритган жойларда, тегишинча, Қонунни бузганлик учун жавобгарлик ҳам пайдо бўлди дейиш мумкин. Хусусан, 27-модда танлов (тендер) ёки биржа савдоларига доир монополияга қарши талабларни бузганлик учун юридик шахс бўлган хўжалик юритувчи субъектларга – энг кам иш ҳақининг 200 баравари миқдоридан жарима солишни назарда тутди.

ТАДБИРКОРЛАРНИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ УЧУН АКЦИЯЛАР (УЛУШЛАР) БИЛАН БОҒЛИҚ ОПЕРАЦИЯЛАР

Иқтисодий концентрация

олиш учун келишарди. Аслини олганда, агар шахс ёки шахслар гуруҳи қимматли қоғозларнинг амалда бутун пакетига эга бўлсалар, ушбу ўндан бир фоиз улуш аҳамиятга эга эмас эди. Шундай бўлса-да, улар бизга мурожаат қилишга мажбур бўлиб, ўзларининг ва бизнинг вақтимизни исроф қилишарди. Қонун ушбу меъёрни ҳам тубдан қайта кўриб чиқди. Унинг 17-моддасига мувофиқ акцияларни харид қилишга дастлабки розилик олиш учун Монополиядан чиқариш давлат кўмитасига 3 марта мурожаат қилинади: устав фондидаги акцияларнинг 35, 50 ва 75 фоизини харид қилишда. «Акциядорлик жамиятлари ва акциядорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тўғрисида»ги Қонунга (26.04.1996 йилдаги 223-1-сон) мувофиқ устав фондидаги ушбу улушлар умумий йиғилиш қарорининг қабул қилинишига таъсир кўрсатади. Рақобат тўғрисидаги қонунга кўра, агар сиз акцияларнинг 35 фоизини харид қилсангиз, Мо-

ламенти, тақдим этиладиган ҳужжатлар рўйхати белгиланган. Кўмита муайян шартларда розилик бериши мумкин. Масалан, хўжалик юритувчи субъектнинг акциялари ёки улушларига эга бўлган шахс ёки шахслар гуруҳи бошқа корхонанинг акцияларини сотиб олмақчи. Бу бозорни монополлаштиришга, унинг бирор-бир қисмини назорат қилувчи шахслар гуруҳини барпо этишга, ундаги рақобатни чеклашга олиб келиши мумкин. Вазиятдан келиб чиқиб, Монополиядан чиқариш давлат кўмитаси қуйидагича шарт қўйиши ҳам мумкин: ушбу корхонанинг акцияларига эга бўлишни хоҳласангиз – бошқа корхонанинг акцияларини сотишингиз керак.

Илгари Кўмита акцияларнинг ишончли бошқаришга берилишини ҳам тартибга солган. Янги Қонунда Монополиядан чиқариш давлат кўмитасининг бунга дастлабки розилиги талаб қилинмайдиган (17-модда). Хўжалик юритувчи субъектнинг ташкил этишда (бундан мо-

ЖИСМОНИЙ ШАХСЛАР УСТИДАН НАЗОРАТ КАМАЙДИ

Қонун жисмоний шахснинг хўжалик юритувчи субъектнинг бошқаришда иштирок этиш тартибини ҳам белгилайди (19-модда). Жисмоний шахс Монополиядан чиқариш давлат кўмитасини активларининг жами баланс қиймати энг кам иш ҳақининг 100 000 бараваридан ортиқ бўлган икки ва ундан ортиқ хўжалик юритувчи субъектнинг ижро этувчи органларида ёки кузатув кенгашларида иштирок этиши тўғрисида хабардор қилиши керак. Илгариги Қонунда бу чегара ЭКИХнинг 2 000 бараварини ташкил этган. Чегарани ошириб, Қонун кичик корхоналар устидан назоратни қисқартиради, тадбиркорлар зиммасидаги юкни олиб ташлайди.

Кўпинча шундай бўладики, бир жисмоний шахс 5–6 та хўжалик юритувчи субъектнинг кузатув кенгашларига сайланиши мумкин. Натижада у ҳара-

РАҚОБАТНИ ҲИМОЯ ҚИЛАДИ

асоссиз равишда четлаштириш; савдоларда қатнашиш учун имтиёзли шарт-шароитлар яратиб бериш, шу жумладан, ахборотдан фойдаланиш орқали имтиёзли шарт-шароитлар яратиб беришга тақиқ жорий этилган.

Қонуннинг 15-моддасида биржа савдоларидаги рақобатни чеклаш мумкин бўлган ҳаракатлар тақиқланган. Биржа савдолари иштирокчиларининг келишиб олинган ҳаракатлари натижасида жорий биржа нархларининг кескин кўтарилишига ёки қатъий белгиланишига олиб келадиган ҳаракатлар; биржа савдоларида талабнинг ўзгаришига сабаб бўлиши мумкин бўлган ёлғон маълумотларни тарқатиш билан боғлиқ ҳаракатлар ана шундай ҳаракатлар ҳисобланади. Бизда товарларни қўйиш жадвалларини атайлаб бузиш туфайли товар биржага қўйилмаган, натижада унинг нархи кескин ошиши билан боғлиқ суд ишлари кўрилган. Ушбу Қонун пайдо бўлишига биз самарали чора кўра олмадик – монополияга қарши дастлабки йўқ эди. Мазкур корхона монополиячи бўлганлиги боис, биз бундай далилни бозордаги устун мавқени суиистеъмом қилиш деб тан олиш, юқори нархга эришиш мақсадида товарни муомаладан олиб қўйиш билан чеклана олардик. Энди эса биржа савдолари ўтказилишида айни шундай ҳуқуқбузарликлар учун жиддий жавобгарликни белгилайдиган меъёр мавжуд.

Қонуннинг ушбу моддаси билан яна бир муҳим жиҳат камраб олинган. У биржа савдоларида талабнинг ўзгаришига сабаб бўлиши мумкин бўлган ёлғон маълумотларни тарқатиш билан боғлиқ ҳаракатларни тақиқлашга тааллуқлидир. Чунончи, бизда кўпинча суюлтирил-

бўйича битимларнинг давлат томонидан назорат қилиниши ва тартибга солиниши таомиллари соддалаштирилди (Қонуннинг 16-моддаси). Илгари Монополиядан чиқариш давлат кўмитаси, агар битимда иштирок этувчи активларнинг баланс қиймати энг кам иш ҳақининг 2 000 бараваридан ошса, хўжалик юритувчи субъектларни ташкил этиш, қўшиб юбориш, қўшиб олишга олдиндан розилик берарди. Бугунги кунда бу миқдор қарийб 126 млн сўмдан иборат. Монополиядан чиқариш давлат кўмитаси билан битимларни келишиш ҳам тадбиркорлар олдида муайян тўсиқ яратган. Янги қонунда ушбу чегара ЭКИХнинг 100 000 бараварига қадар кўпайтирилган. Агар бундай (етарлича салмоқли) корхоналар битта бозорда ишласа, бир хил маҳсулот ишлаб чиқарса, биз улар концентрацияланганда нималар ўзгаришини кузатишимиз керак. Агар кичик тузилмалар қўшилишса, улар бунга рухсатнома олишлари керак эмас. Қонун кичик бизнес субъектларини бир қатор таомиллардан халос қилди.

Акциялар (улушлар) ва бошқа мулк ҳуқуқларни олишга доир монополияга қарши талабларга тааллуқли масала тубдан қайта кўриб чиқилди. Илгари хўжалик юритувчи субъектнинг устав капиталда акцияларни харид қилиш устидан монополияга қарши назорат бошланган чегара ЭКИХнинг 4 000 бараварини ташкил этган. Ҳозир у 100 000 бараварга кўтарилди. Бу эса кичик хўжалик юритувчи субъектлар зиммасидаги босимни олиш имконини беради.

Илгари бизга 99,9%га эга бўлганлари ҳолда 0,1% акцияларни харид қилишга рухсат

нополиядан чиқариш давлат кўмитасининг дастлабки розилигини олишингиз керак. Сўнгра, розилик олинган, 50 фоизга қадар акцияларни Монополиядан чиқариш давлат кўмитасининг рухсатисиз бемалол харид қила оласиз. Бироқ агар сиз жамият капиталининг ярмига эга бўлишга қарор қилсангиз, рухсат талаб қилинади. Акцияларнинг 50 фоизини харид қилишга ижозат олиб, уларни 75 фоизгача эркин харид қила оласиз. Кейин эса акцияларнинг бутун пакетини ҳам келишувсиз харид қила оласиз, чунки сиз энди жамият фаолиятининг асосий масалалари бўйича умумий йиғилиш қарорлар қабул қилишига энг кўп таъсир кўрсата оласиз.

Масъулияти чекланган ёки қўшимча масъулиятли жамиятнинг устав капиталда улушларга эга бўлишда сиз Монополиядан чиқариш давлат кўмитасига 2 марта мурожаат қилишингизга тўғри келади. Хўжалик юритувчи субъект устав фондининг ярми ва ундан икки қисмини олишда дастлабки рухсат талаб қилинади. 49 фоизгача улушни олишда у талаб қилинмайдиган. Улушнинг 50 фоизи билан 75 фоизи оралиғидаги харидларга ҳам рухсат талаб этилмайди. Чунончи, хўжалик юритувчи субъектлар зиммасидаги молиявий юк, ушбу мақсадларга сарфланган вақт амалда икки баравар қисқартирилган, тадбиркорликни ривожлантириш йўлидаги жиддий тўсиқлар олинган.

Шуни таъкидлаш лозимки, Қонунда Монополияга қарши органга дастлабки розилик бериладиган аниқ шароитларни назарда тутиш ҳуқуқи берилган (Қонуннинг 18-моддаси). Акциялар ёки улушларни олиш рег-

лия-саноат гуруҳларини, холдинг компанияларини ташкил этиш ҳоллари мустасно; хўжалик юритувчи субъект ўз акцияларини олганда; акциядорлик жамияти ўз устав фондининг (устав капиталининг) миқдорини сақлаб қолган ҳолда бошқа ташкилий-ҳуқуқий шаклга ўзгартирилганда ҳам бундай розилик керак эмас.

Бугунда жисмоний шахсларнинг кўпчилиги хўжалик юритувчи субъектларнинг акциялари ёки улушларини харид қилмоқдалар. 2010 йилда биз акциялар ёки улушларни сотиб олиш, бериш, ҳадя қилишга дастлабки рухсатнома олиш тўғрисида 300 дан ортиқ мурожаатни кўриб чиқдик, уларнинг ярмидан кўпини жисмоний шахслар берганлар. Қонунни ишлаб чиқиш чоғида биз эркинлаштириш йўлидан бориб, имкони борича тўсиқларни олиб ташлашга ҳаракат қилдик. Масалан, 2 нафар жисмоний шахс битта корхонанинг муассисларидир. Агар уларнинг бири акцияларни иккинчисига берса, бундан ҳеч бир нарса ўзгармайди – корхона монополиячига айланмайди. Ёки бошқа бир вазият: икки муассисдан бири чиқиб кетади, биринчисига акцияларнинг 100 фоизи қолади. Бозордаги вазият бундан ҳам ўзгармайди. Бироқ илгари иккала ҳолда улар бундай ҳаракатларга Монополиядан чиқариш давлат кўмитасининг дастлабки розилигини олишлари керак эди. Янги Қонунда ушбу меъёр йўқ. Агар жисмоний шахс бир корхонанинг устав фондида (капиталида) акциялар (улушлар)нинг камида 35 фоизига эга бўлса ва бошқа корхонанинг акцияларини сотиб олса, у акциялар ёки улушларни харид қилишга розилик олиши керак.

катларнинг келишилганлиги аломатларига эга бўлган қарорлар қабул қилинишига таъсир кўрсатиши ёки бозорга таъсир кўрсатишга, рақобатни чеклашга қодир бўлган шахслар гуруҳини тузиши мумкин. Қонунга шахслар гуруҳи тўғрисида 5-модда киритилганлиги далили бунда монополияга қарши тартибга солишни жорий этишнинг қанчалик муҳимлиги тўғрисида гувоҳлик беради. Масалан, бир жисмоний шахс бир нечта хўжалик юритувчи субъектнинг муассиси ёки акциядори бўлиши мумкин. Турли АЖларда унинг битта иқтисодий манфаатга эга бўлган, муаммоларни биргаликда ҳал қиладиган, бозорга таъсир кўрсатадиган қариндошлари бўлиши мумкин. Юридик шахслар билан ҳам вазият шунга ўхшайди. Улар битта корхонанинг акциялари ёки улушларига эгаллик қиладилар, уларни янгиларига қўйишлари мумкин. Агар 3–4 корхона бир турдаги маҳсулот ишлаб чиқарса ва улар бир-бирлари билан боғланган бўлса, бозорга таъсир кўрсатишлари мумкин, Монополияга қарши орган буни кузатиши керак. Кичик бизнес субъектлари бундай назоратдан холидирлар. Бу – ишбилармонлик муҳитини эркинлаштириш, тадбиркорлар фаолияти устидан ортиқча назоратни бекор қилиб, уларни қўллаб-қувватлаш бўйича жиддий қадамлардир. Қонун ҳалол бизнес ва адолатли рақобатни ривожлантириш йўлидаги кўп тўсиқларни олиб ташлайди, рақобатни чеклайдиган ҳаракатларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этишни таъминлайди.

Махсус мухбиримиз Ирина ГРЕБЕНЮК ёзиб олди.

Муаммони кўтарамиз

Мен 1991 йилдан буён пенсиядаман. Пенсия тайинлашлари тўғрисида мурожаат қилгунча 17 йил Ўзбекистон қийин эрийдиган ва иссиқбардош материаллар заводида ишлаганман. Пенсия тайинланганидан кейин орадан 20 йил ўтгач, 2011 йил 6 сентябрда Пенсия жамғармасининг бўлим мудири пенсиямни текшириш чоғида заводда менга ортиқча ҳақ тўланганлигини аниқлаганликлари ҳақида мени ёзма равишда хабардор қилди. Шу муносабат билан пенсиям миқдори қайта ҳисоб-китоб қилинди (у камайди), бутун давр учун ортиқча тўланган суммалар эса қопланиши керак. Бироқ мен заводдан барча иш ҳақини расмий равишда олганман, улар менга қай тарзда ортиқча ҳақ тўлашлари мумкин эди? Нима учун мен кимнингдир хатоси туфайли азият чекишим керак?

Х.Кўргонбоева.

Мен 15 йилдан бери пенсионерман. Яқинда пенсиямни қарийб 20%га қисқартиришди. Пенсия жамғармаси бўлимидагиларнинг айтишларича, уни тайинлаш чоғида хатога йўл кўйилган, шу туфайли пенсия нотўғри ҳисобланган. Хатони мен эмас, балки пенсиямни расмийлаштирган инспектор қилган. Ушбу хато аниқланганидан кейин пенсиям қайта ҳисоб-китоб қилинди, энди мен, камроқ пенсия олишдан ташқари, 15 йил давомида олган ортиқча тўловнинг каттагина суммасини қайтаришим керак. Мен ижтимоий таъминот бўлими ходими хато қилганини тан оламан, бироқ наҳот ушбу ҳолда 3 йил давом этадиган, ундан олдинги давр учун ушланмалар қилинмайдиган даъво қилишнинг умумий муддатини қўллаб бўлмаса?

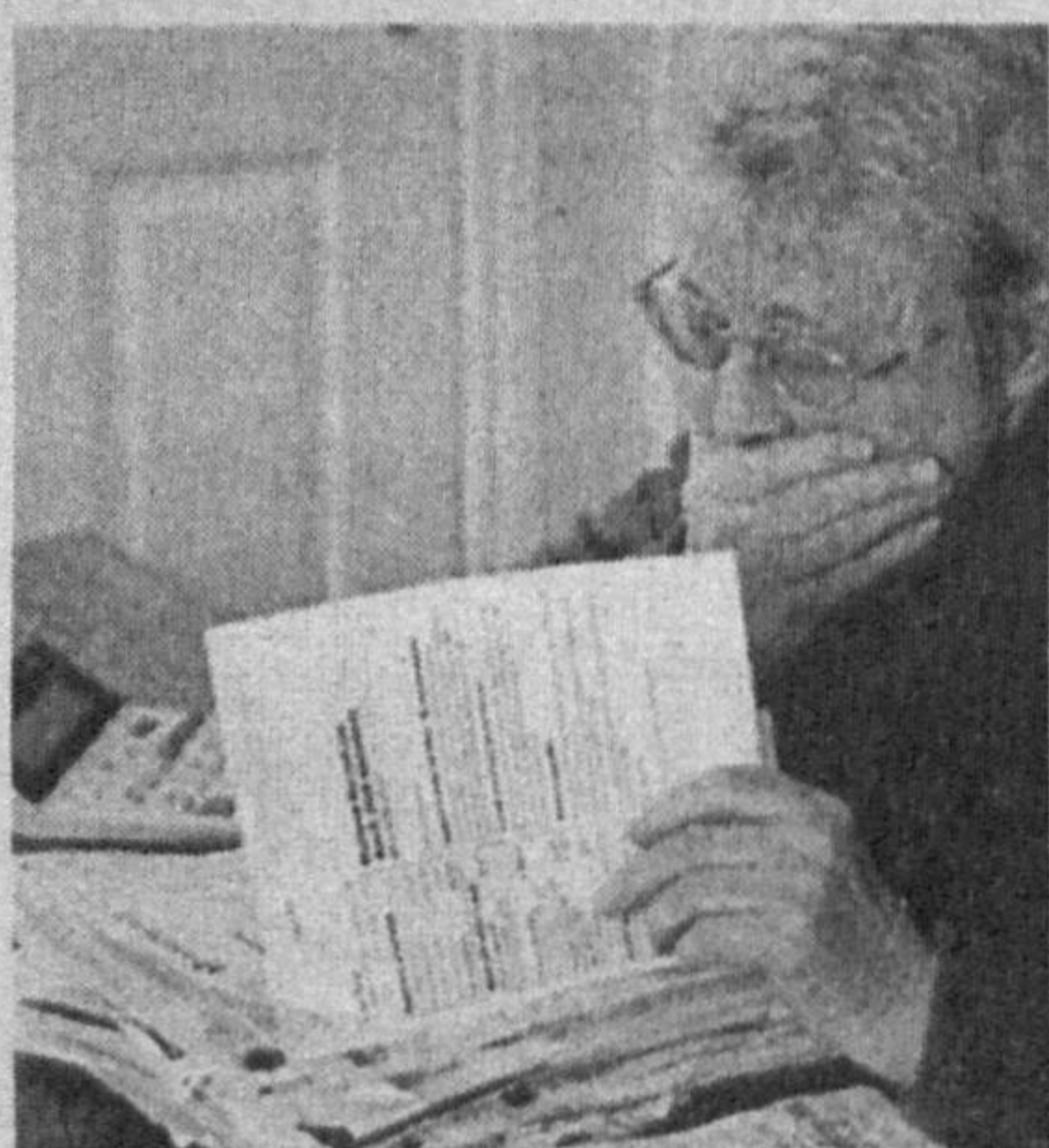
Пенсионер аёл.

ПЕНСИОНЕР АЙБДОР БЎЛМАГАНДА...

«Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида»ги Қонуннинг (3.09.1993 йилдаги 938-XII-сон, бундан кейин – 938-XII-сон Қонун) 65-моддасига мувофиқ пенсиялардан чегирмалар бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси туман (шаҳар) бўлимининг қарорига биноан ҳисоблашдаги ёки бошқа техник хато оқибатида пенсия миқдоридан ортиқча пуллар тўланган тақдирда қилиниши мумкин. Қонунда бундай чегирма қилиш мумкин бўлган муддат чекланмаган.

Фуқаролик кодексининг (бундан кейин – ФК) 149-моддасига кўра, даъво муддати – шахс ўзининг бузилган ҳуқуқини судда даъво кўзга тутиш йўли билан химоя қилиши мумкин бўлган муддатдир. ФКнинг 150-моддасига кўра, даъвонинг умумий муддати 3 йилни ташкил қилади. Мазкур ҳолда эса Пенсия жамғармасининг бўлимига ҳисоблашдаги ёки бошқа техник хато оқибатида ортиқча тўланган суммаларни судга мурожаат қилмасдан чегириниш ҳуқуқи берилган. Тегишинча, мазкур ҳолда даъво муддати қўлланмайди.

Бундай ҳолда пенсионерларга ноҳуш таъсир кўрсатмоқда. Агар бундай хато иш стаж ва иш ҳақи тўғрисида нотўғри маълумотлар ҳамда ҳужжатлар қасддан тақдим этилиши билан боғлиқ бўлса, бошқа масала. Бироқ кўпинча тўғри тақдим қилинган ҳужжатлар бўйича ҳам хатога йўл кўйилади. Агар инспектор уни ўз вақтида аниқлаганда, пенсионер хатони тузатиш учун бирор-бир иш қилиши мумкин бўларди (масалан, қўшимча ҳужжатлар тақдим этар эди). Бироқ ҳатто 5 йил

ўтгач ҳам, 20 йилни гапирмаса ҳам бўлади, бирор-бир нарса ни ўзгартириш жуда мушкул.

Пенсионер камроқ пенсия ола бошлашидан ташқари, салмоқли миқдордаги ортиқча тўловни қайтариши ҳам керак.

Аҳолининг ночор қатламларини (улар сирасига бутун дунёда кекса кишилар ҳам киради) химоя қилиш мақсадида қонун ҳужжатларига ўзгартиришлар киритиш ва Пенсия жамғармаси бўлими ходимининг ҳисоблашдаги ёки бошқа техник хатоси оқибатида юзага келган ортиқча тўланган пенсияни чегириниш мумкин бўлган даврни чеклаш мақсадга мувофиқ бўларди. Ёки инспектор хато қилган тақдирда пенсия миқдори қайта ҳисобланадиган, бироқ ортиқча тўланган сумма қайтарилмайдиган меъёр жорий этилиши лозим.

Ҳозирча эса, келтирилган ҳоллардан кўринганидек, инспекторнинг аввалги хатоси аниқланган тақдирда унинг оқибатини пенсионер ҳис этади. Бироқ бундай ҳолларни пенсионернинг ўзи нотўғри маълумотларни тақдим этиши туфайли пенсия нотўғри ҳисоблаб ёзилган вазиятлардан аниқ-равшан ажратиш керак эди.

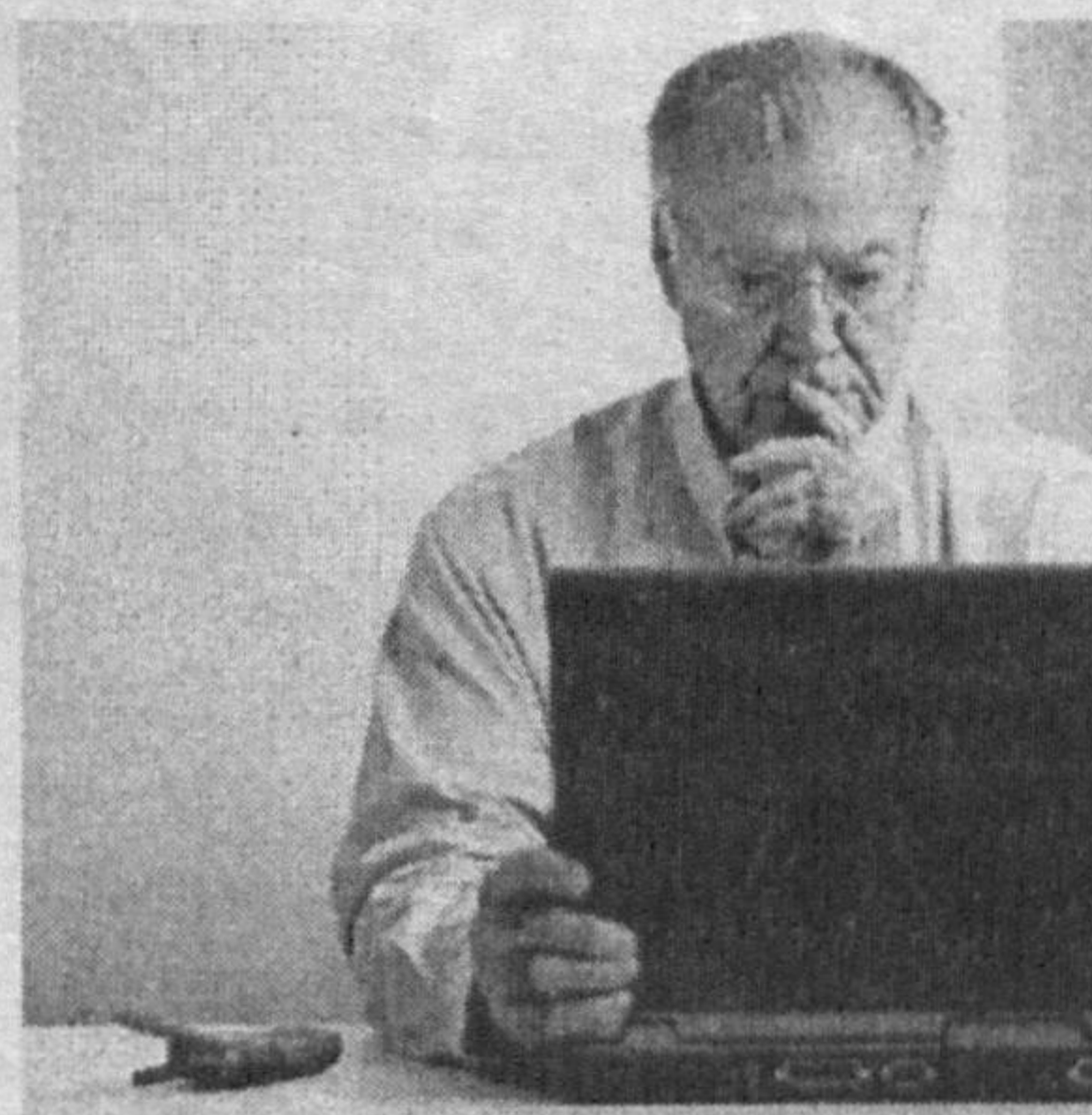
Мария ТУХТАРОВА, эксперт-юристимиз.

ҚЎШИМЧА ИШ ҲАҚИ ҲИСОБГА КИРМАЙДИ

Мен пенсия ёшига етдим (54 ёшдаман, стажим 20 йилдан ортиқ). Пенсияни расмийлаштириш учун Пенсия жамғармаси бўлимига мурожаат қилдим. Пенсия ҳисоб-китоби учун ўриндошлик бўйича ишлаганлигим тўғрисидаги маълумотномани ҳам тақдим этмоқчи эдим. Бироқ инспектор ўриндошлик бўйича ишлаганлик тўғрисида маълумотнома менга керак эмаслигини айтди, чунки асосий иш жойи бўйича пенсияни ҳисоблаб чиқариш учун ўртача ойлик даромадим энг юқори даража – ЭКИХнинг 8 бараварига етган.

Пенсияни ҳисоблаш учун инспектор 5 йил учун ЭКИХнинг 8 бараварини 60 га бўлди, ушбу суммадан 55%ни ҳисоблаб чиқарди ва пенсиямнинг базавий миқдорини ҳосил қилди. Ушбу ҳисоб-китоб тўғрими? Бундай ҳисоблашда пенсия, иш ҳақидан қатъи назар, бир хил бўлиб чиқади.

Мерненко Л.Ю.

– Ҳақиқатан ҳам, 2007 йил 1 октябрдан бошлаб, Президентнинг 17.09.2007 йилдаги «Пенсионерларни ижтимоий қўллаб-қувватлашни кучайтириш борасидаги чора-тадбирлар тўғрисида» ПФ-3921-сон Фармонида асосан пенсия ҳисоб-китоби учун энг кам иш ҳақининг 8 бараваридан кўп бўлмаган иш ҳақи қабул қилинади (у қабул қилинишига қадар пенсия ҳисоб-китоби учун қабул қилинадиган энг кўп иш ҳақи ЭКИХнинг 7 бараварини ташкил қилган). Бунинг маъноси шуки, ЭКИХнинг 8 бараваридан зиёд иш ҳақи пенсиянинг базавий миқдорини ҳисоблаб чиқариш учун асос ҳисобланган ўртача ойлик иш ҳақини

ҳисоблаб чиқариш учун инobatга олинмаслиги бобида инспектор ҳақлидир.

2011 йил 1 октябрдан бошлаб Пенсияни ҳисоблаш учун қабул қилинадиган амалдаги иш ҳақини иш ҳақининг якка тартибдаги коэффициентларини қўллаган ҳолда қайта ҳисоблаб чиқиш тартиби тўғрисидаги низом¹ кучга кирди. Киритилган янгиликларнинг моҳияти шундан иборатки, 1 октябрдан киритилган тартибга кўра пенсияни ҳисоблаб чиқариш учун қабул қилинадиган ҳақиқатдаги иш ҳақи иш ҳақининг якка тартибдаги коэффициентини (ИКЗ) қўллаган ҳолда белгиланади (ИКЗ ҳисоб-китобига мисол «Пенсия ислоҳоти давом этмоқда» материалида («Норма маслаҳатчи», 2011 йил 4 октябрдаги 40 (325)-сон) келтирилган). Бироқ ЭКИХнинг 8 баравари миқдоридан энг юқори чегара сақланган.

Агар сиз пенсия тайинлашлари тўғрисида 2011 йил 1 октябргача мурожаат қилган бўлсангиз, сизга илгарии амал қилган тартиб қўлла-

ниши керак, унга кўра ўртача ойлик даромад куйидагича аниқланган: кейинги 10 йил мобайнида исталган 60 ой (5 йил) ичида олинган даромад ўзаро қўшилган ва 60 га бўлинган.

Танланган 5 йил мобайнида ЭКИХнинг 8 бараваридан кўп даромад олган шахслар учун базавий миқдор бир хил бўлади. Масалан, пенсия ҳисоблаб чиқариш учун қабул қилинадиган энг кўп даромад 2011 йил 1 декабрдан бошлаб 503 360 сўми (62 920² x ЭКИХ 8 баравари) ташкил қилади. Ёшга доир пенсиянинг базавий миқдори 276 848 сўми (503 360 x 55%) ташкил қилади. Пенсиянинг узил-кесил миқдори меҳнат стаж ва пенсияга устамаларга боғлиқ бўлади.

Бироқ шундай бўлса-да, агар сизда қўшимча иш ҳақини оқидқлайдиган ҳужжатлар, шу жумладан ўриндошлик бўйича ишланганлик тўғрисида маълумотномалар мавжуд бўлса, улар пенсия ишингизга тиркаб қўйилиши мақбулдир. Улар келгусида қонун ҳужжатларига биноан пенсияни ҳисоблаб чиқариш учун қабул қилинадиган даромаднинг миқдори оширилса керак бўлиши мумкин.

Эълонлар

<p>АУДИТОРЛИК ХИЗМАТЛАРИ Аудит. Бухгалтерия хизматлари*. Тел.: 570-18-64.</p>	<p>«ASTER» ХК – БЮДни расмийлаштириш, юрларни декларациялаш. Тел.: 127-31-08, 233-23-27, 109-26-11.</p>
<p>БАҲОЛАШ ХИЗМАТЛАРИ Асосий фондлар, кўчмас мулк, автотранспорт, усуналарни қайта баҳолаш*. Тел.: (+99898) 365-33-60, (+99871) 245-75-47.</p>	<p>ХИЗМАТЛАР Корхона ва ташкилотларга иссиқ таом келтиришни ташкил этамиз. Тўлов – исталган шаклда. Тел. (+99890) 185-05-98.</p>
<p>Баҳолаш ва бизнес-режалар*. Тел. 430-56-00.</p>	<p>СЕРВИС МАРКАЗИ. Epson, HP, CANON рангли струяли принтерларни таъмирлаш ва тўлдириш, жойига чиқиш билан. Тел. 903-73-93.</p>
<p>ЮРИДИК ХИЗМАТЛАР ADVOKAT ELITE. Судларда вакиллик қилиш. Корхоналар, ваколатхоналарни рўйхатдан ўтказиш, қайта ташкил этиш, тугатиш ва уларга юридик хизмат кўрсатиш*. Тел.: 281-52-39, 448-74-69.</p>	<p>Компьютерлар, ташкилий техника, ноутбуклар кафолат билан. Тўлов – исталган шаклда. Тел.: 126-20-17, 989-09-10, 215-61-11.</p>
<p>Кўчмас мулк бўйича юрист маслаҳатлари. Кадастр*. Тел. 448-74-69.</p>	<p>Ташкилотлар учун компьютер ва маиший техникани ҳисобдан чиқариш учун ҳужжатларни тайёрлаш. Тел.: 233-74-95, 233-17-56, 236-76-46.</p>
<p>БОЖХОНА ХИЗМАТЛАРИ Ўз иш ҳажмларига эга бўлган божхона расмийлаштируви мутахассислари ва декларантлар керак. Тел.: 109-26-11, 128-25-08.</p>	<p>Микротўқинли печлар, DVDни ТАЪМИРЛАШ. Жойига чиқиш билан. Тел. 903-73-93.</p>
<p>*Хизматлар лицензияланган.</p>	<p>СЕРВИС МАРКАЗИ: компьютерлар, принтерлар, мониторлар – таъмирлаш, тўлдириш. Жойига чиқиш билан. Тел. 903-73-93.</p>

ЎЗ МАҲСУЛОТИМИЗНИ ОЛИБ КИРАМИЗ

Ташкилотимиз маҳсулот ишлаб чиқаради.

Келгусида уни шаҳар бўйлаб корхона омборидан харидорнинг омборига корхонанинг балансида мавжуд бўлган юк автотранспортда етказиб беришни мўлжаллаяпмиз.

Мазкур ҳолда корхонамиз шаҳарда юк автомобиль транспортда юк ташишга лицензия олиши лозимми?

**Т.Белоусова,
бўлим бошлиғи.**

– Йўқ, лицензия керак эмас. Автомобиль транспортда йўловчиларни ва юкларни шаҳарда, шаҳар атрофида, шаҳарлараро ва халқаро йўналишлар бўйича ташиш фаолиятини лицензиялаш тўғрисидаги низомнинг (ВМнинг 2006 йил 14 июлдаги 138-сон қарорига 1-илова) 2-бандига мувофиқ тижорат асосида амалга оширилган йўловчиларни ҳамда юкларни шаҳарда, шаҳар атрофида, шаҳарлараро ва халқаро йўналишлар бўйича ташиш фаолияти лицензияланиши керак. Бундай фаолият деганда бошқаларнинг товарини маълум ҳақ эвазига ташиш тушунилади. Сизлар эса ўз транспортингиз билан ўз товарингизни ташимокчисиз.

**Елена ЕРМОХИНА,
эксперт-юрисгимиз.**

Реклама

Эксперт маълумотнома тизими

КОРХОНА ЮРИСТИ

Сотиб олиш масалалари бўйича куйидаги манзилга мурожаат қилинг:
Тошкент ш., М.Улугбек тумани, Х.Олимжон майд., 10А-уй.
Тел.: (998 71) 237-07-78, тел./факс: (998 71) 237-45-29
Уни-майл: info@norma.uz, web: www.norma.uz

КАРТАЛАР БЎЙИЧА, БИРОҚ ТОПШИРИҚНОМАГА АСОСАН ЭМАС

Мен импорт-экспортга доир патентга асосан ишлайдиган хусусий тадбиркорман, тижорат мақсадлари учун импорт товарлари олиб келаман. Менинг савдо шохобчамда НКМ ва терминал бор.

Мен ўзим олиб келган импорт товарларни нақд пулсиз ҳисоб-китоб билан (пул ўтказиш орқали) сотиш ҳуқуқига эгаманми? Агар ҳақли бўлсам, хусусий тадбиркорлар учун шартномаларнинг қандай шакллари мавжуд?

Ш.Обидхўжаев, ХТ.

– Сиз товарларингизни юридик шахсларга корпоратив банк карталари бўйича (Юридик шахслар томонидан миллий валютадаги корпоратив банк карталаридан фойдаланиш тартиби тўғрисидаги низом¹ 1-бандининг «а» кичик банди), шунингдек якка тартибдаги тадбиркорларга миллий валютадаги банк карталари

бўйича (Якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан миллий валютадаги банк карталаридан фойдаланиш тартиби тўғрисидаги низом² 1-бандининг иккинчи хатбошиси) сотиш ҳуқуқига эгасиз. Бунда шуни ёдда тутиш лозимки, иккала ҳолда мазкур карталарнинг соҳиблари улар билан фақат бевосита ўз фаолиятлари билан боғлиқ, яъни ўз

эҳтиёжлари учун харажатлар ҳақини тўлашлари мумкин. Сиз товарларингизни мазкур карталар соҳибларига сотишингиз мумкинлигини Тўлов терминаллари билан жиҳозлаш ва аҳоли билан пул ҳисоб-китобларини амалга оширишда уларни қўллаш тартиби тўғрисида низомнинг³ 7-банди ҳам тасдиқлайди.

Бироқ сиз олиб келинган товарларни юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорларга пул ўтказиш орқали тўғридан-тўғри шартномалар бўйича (тўлов топшириқномаларидан фойдаланган ҳолда) сота олмайсиз, чунки бу улгуржи савдо ҳисобланади (Улгуржи савдо фаолиятини лицензиялаш тўғрисидаги низом⁴ 2-бандининг иккинчи хатбошиси), чунки улгуржи савдони амалга ошириш фаолияти билан фақат юридик шахслар шуғуллана оладилар (кўрсатилган Низомнинг 3-банди).

¹МБ бошқарувининг АВ томонидан 18.04.2005 йилда 1470-сон билан рўйхатдан ўтказилган қарори билан тасдиқланган.

²МБ бошқарувининг АВ томонидан 4.09.2008 йилда 1850-сон билан рўйхатдан ўтказилган қарори билан тасдиқланган.

³МБ бошқаруви ва ДСҚнинг АВ томонидан 27.07.2009 йилда 1986-сон билан рўйхатдан ўтказилган қарори билан тасдиқланган.

⁴ВМнинг 5.11.2005 йилдаги 242-сон қарори билан тасдиқланган.

ИШЛАБ ЧИҚАРУВЧИ ЭМАСИЗ

Корхонамиз гул босиладиган газламалар ишлаб чиқариш цехига эга, бироқ тўқув ишлаб чиқаришига эга эмас. Шу сабабли биз газламаларни буюртмачилардан қабул қилиб, ўзимиздаги бўёвчи ва кимёвий моддаларни қўллаб, уларга гул босамиз. Мазкур фаолият турини ўз ишлаб чиқаришимиз деб ҳисоблаш мумкинми?

**Б.Юнусов,
бош бухгалтер.**

– Сиз тавсифлаган шартлардан келиб чиқилса, мазкур фаолият тури пудрат ҳисобланади (Фуқаролик кодексининг 631-моддаси, бундан кейин – ФК). Пудрат шартномаси ашёни тайёрлаш ёки уни қайта ишлаш (ишлов бериш) ёхуд бошқа ишни бажариб, натижасини буюртмачига бериш ёки бошқа-

ча тарзда топшириш ҳақида тузилади (ФКнинг 632-моддаси биринчи қисми). Ишни ўз кучингиз билан бажараётганлигингиз сабабли у ўз ишлаб чиқаришингиз иши ҳисобланади (Эркин алмаштириладиган валютага экспорт қилишда имтиёзлар ва преференцияларни қўллаш мақсадида

ўзи ишлаб чиқарган товарларни (ишларни, хизматларни) аниқлаш қоидалари¹ 5-бандининг иккинчи хатбошиси).

Кўрсатилган Қоидалар 5-бандининг биринчи хатбошисига мувофиқ ўзи ишлаб чиқарган товар деганда корхона ўзи томонидан ишлаб чиқариш технологик жараёнини ҳисобга олган ҳолда, ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиб ишлаб чиқарилган ёки қайта ишланган маҳсулот (жумладан ярим тайёр маҳсулот) тушунилади.

Бўйаш ишлаб чиқариш босқичларидан биридир. Бироқ корхонанинг ўзи газлама тайёрламаслиги, уни буюртмачилардан қабул қилиши боис, мазкур маҳсулот ўзингиз ишлаб чиқарган товар бўлиб ҳисоблана олмайди.

¹МБ ва ДСҚнинг АВ томонидан 16.02.2011 йилда 2195-сон билан рўйхатдан ўтказилган қарори билан тасдиқланган.

Реклама

«DORI-DARMON» акциядорлик компанияси ички аудит хизмати лавозимларига танлов эълон қилади

Номзодларга қўйиладиган талаблар:
• олий маълумот ҳақида дипломга эга бўлиш;
• аудиторнинг малака сертификати эга бўлиш;
• охириги ўн йилнинг камида икки йилида бухгалтерия ҳисоби, аудит, молия ёки солиқ назорати соҳасида амалий иш стажига эга бўлиш (меҳнат дафтарчасидан кўчирма);
• номзод Тошкент шаҳрида яшаш учун доимий рўйхатдан ўтган бўлиши лозим.

Номзодлар ўзлари ҳақидаги маълумотлар билан куйидаги манзилга мурожаат қилишлари мумкин:
100021, Тошкент ш., Шайхонтоҳур тумани, Чорсу майдони, 21-уй.
Телефонлар: 120-48-48, 120-38-12, 120-38-11 факс.

ХУСУСИЙ ТАДБИРКОР БИЛАН КЕЛИШИШ ХУСУСИЯТЛАРИ

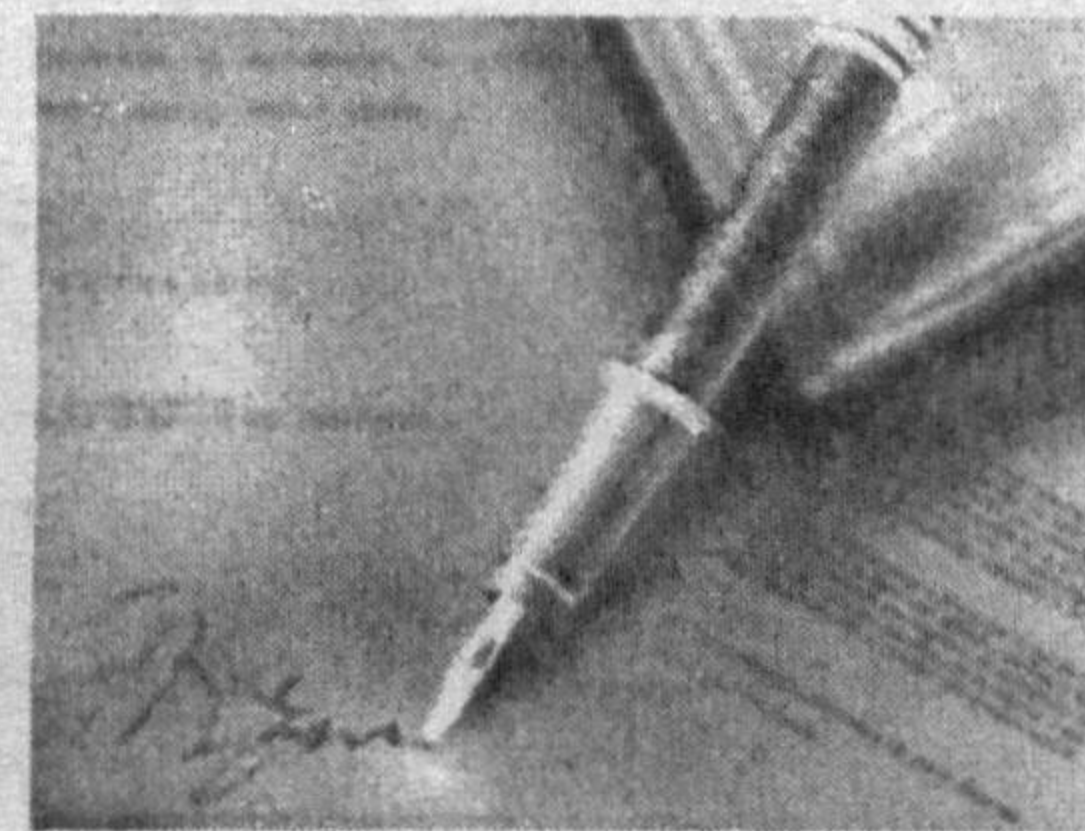
Улгуржи савдо корхонаси ЯСТ тўловчисидир. Унинг муассисларидан бири юридик шахс ташкил этмаган якка тартибдаги тадбиркор ҳисобланади.

У куйидагиларга ҳақлими:

1) шартнома асосида корхонани ривожлантиришга ўзи импорт қилган, уларга доир қарзни корхона тарафлар келишиб белгиланган суммани муассиснинг шахсий пластик карточкасига ўтказиш йўли билан сўндирадиган товарларни бера оладими?

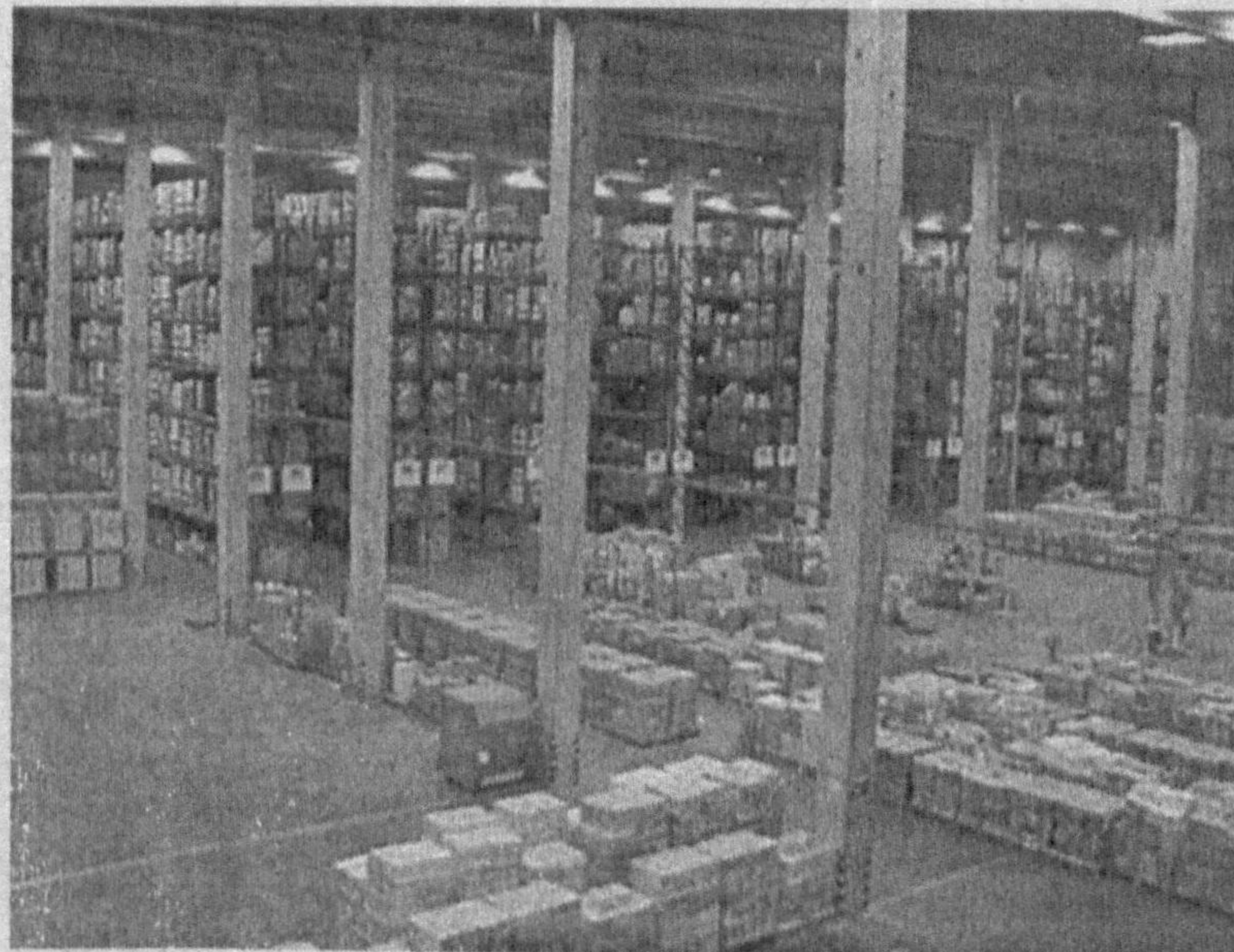
2) корхонага ўзи импорт қилган товарларни қарз шартномаси асосида бериши мумкинми? Корхона билан қарз суммасини қайтариш ўрнига бошқа мол-мулкни бериш назарда тутилган битим тузиш йўли билан воз кечиш ҳақини бериш орқали қарз мажбуриятини тугатиш мумкинми?

**Л.Фозилов,
МЧЖ директори.**

– 1. Сиз баён қилган ҳаракатларни назорат қилувчи органлар улгуржи савдони яширадиган айёрон битим деб талқин қилишлари мумкин. Мазкур битим тарафлар ўртасида амалга оширилиши мумкин эмас, чунки тарафлардан бири (сотувчи) якка тартибдаги тадбиркордир, Улгуржи савдо фаолиятини лицензиялаш тўғрисидаги низом (ВМнинг 5.11.2005 йилдаги 242-сон қарори билан тасдиқланган) 3-бандига мувофиқ эса улгуржи савдони амалга ошириш фаолияти билан фақат юридик шахслар шуғуллана оладилар. Сизнинг ҳолатингизда муассис – якка тартибдаги тадбиркор импорт қилинган товарларни ташкилотнинг устав фондига бериши мумкин (6.12.2001 йилдаги «Масъулияти чекланган ҳамда қўшимча масъулиятли жамиятлар тўғрисида»ги 310-И-сон Қонуннинг 15 ва 18-моддалари).

2. Ҳа, муассис корхонага ўзи импорт қилган товарларни қарз шартномасига асосан (ФКнинг 732-моддаси), башарти берилаётган ашёлар турга хос аломатлари билан белгиланган бўлса, бериши мумкин. ФКнинг 342-моддасига кўра, тарафларнинг келишувига мувофиқ мажбурият уни бажариш ўрнига воз кечиш ҳақини бериш (пул тўлаш, мол-мулк бериш ва шу кабилар) билан бекор қилиниши мумкин. Воз кечиш ҳақининг миқдори, муддатлари ва уни бериш тартибини тарафлар белгилайдилар.

БИР НЕЧА КАСБДА ИШЛАШ ЎРИНДОШЛИК ҲИСОБЛАНМАЙДИ

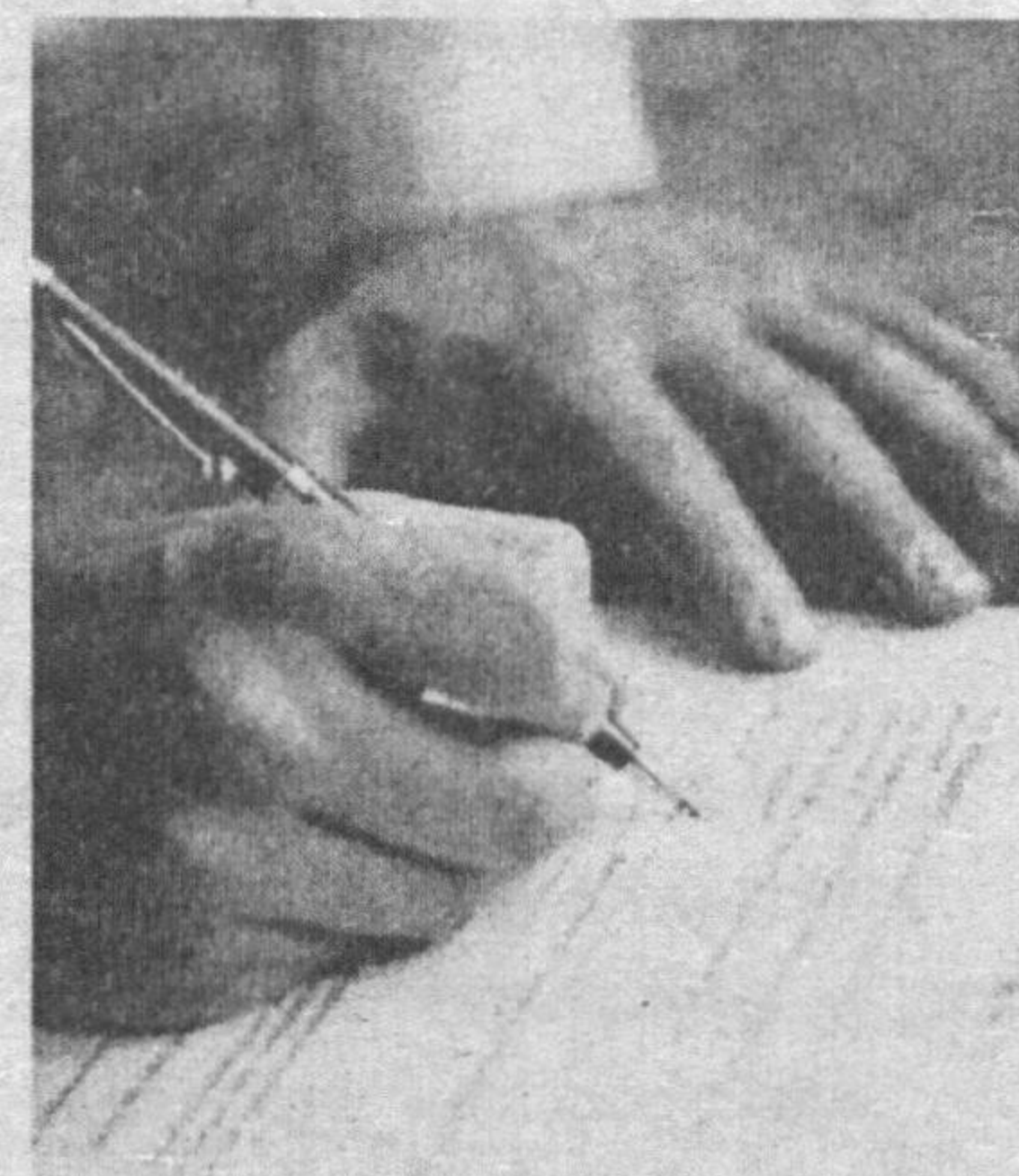
Мен тиббий ҳамшира бўлиб ишлайман. Бизда иш ҳафтаси 6 кун, иш куни 6 соат давом этади. Вақтинча ишда бўлмаган ходимнинг вазифаларини ҳам қўшимча равишда бажараман. Менга 2 ставкада ҳақ тўлашарди. Яқинда ишхонамизга текширувчилар келишди. Улар бундай қилиш мумкин эмас дейишди, чунки мен 12 соат эмас, балки 6 соат ишларканман. Бу қанчалик тўғри?

Гулчеҳра,
тиббий муассасанинг тиббий ҳамшираси.

– Текширувчилар ноҳақ. Меҳнат кодексининг (МК) 160-моддасига мувофиқ ходимнинг ёзма розилиги билан унга белгиланган иш куни муддати (масалан, 6 соат) мобайнида, меҳнат шартномаси билан белгиланган вазифалар билан бир қаторда, қўшимча ҳақ эвазига бошқа ёки худди шундай касб (лавозим) бўйича қўшимча ишни бажариш топширилиши мумкин. У бир неча касбда (лавозимда) ишлаш, хизмат кўрсатиш доирасини кенгайтириш, бажариладиган ишлар ҳажмининг ортиши, ўзининг асосий иши билан бир қаторда ишда вақтинча бўлмаган ходимларнинг вазифаларини бажариш йўли билан амалга оширилиши мумкин. Тарафлар томонидан ходимнинг бир неча касбда (лавозимда) ишлаш шартлари келишилганда тарафлар шундай муддатни, биргаликда бажариладиган касб (лавозим) бўйича ишни бажариш

тартибини белгилашлари мумкин. Ҳар бир аниқ ҳолда меҳнатга ҳақ тўлаш миқдорини меҳнат муносабатлари тарафлари ўзаро келишиб белгилайдилар ва энг юқори кўрсаткич билан чекламайдилар (муассасанинг меҳнатга ҳақ тўлаш фонди доирасида). Бир неча касбда ишлаганда меҳнат шартномасини тузиш талаб қилинмайди, чунки у ходимнинг асосий иш жойи бўйича иш вақти режимида амалга оширилади. Меҳнат шартномасига бир неча касбда ишлашга тааллуқли бўлган қўшимчалар киритилади, меҳнат дафтарчасига ёзувлар эса қайд этилмайди. Шу тариқа, Меҳнат кодексига ходим бир неча касбда ишлаш йўли билан қўшимча ишни амалга оширилиши мумкин бўлган касблар (лавозимлар) сони бўйича ва меҳнатга ҳақ тўлаш бобида бирор-бир чеклашлар белгиланмаган.

Фирмамиз катта эмас. Бироқ иш берувчи ой давомида ходимларни жадвал бўйича ҳақ тўланмайдиган таътилга чиқариб туради. У ходимлар ҳақ тўланмайдиган таътилда бўлишлари керак бўлган ойдаги кунлар сонини белгилашга ҳақлими? Бу қонунийми?

А. Саидов,
Тошкент шахри.

ТАЪТИЛ ЭМАС, БАЛКИ – ЎЗБОШИМЧАЛИК

6 ойдан сал кўпроқ ишлаган ходим унга таътил беришлари тўғрисида ариза қолдириб, ишга чиқмаяпти. Меҳнат таътиллари жадвалига у кирмаган, чунки февралда ишга тушган ва унга таътил бериш тўғрисида буйруқ чиқарилмаган.

Ишга чиқмаётганлиги тўғрисида телефон орқали сўрасак, таътилдалигини айтди. Қандай йўл тутишимиз мумкин?

Кадрлар бўлими бошлиғи.

– Қонун ҳужжатларида ходимларга ўзбошимчалик билан таътилга чиқишнинг ҳеч қандай имконияти берилмаган.

МК 143-моддасининг биринчи

қисмига мувофиқ йиллик асосий таътил биринчи йил ишланганда 6 ой ишлангандан кейин берилди (у айрим тоифадаги ходимларга аввалроқ бериладиган ҳол-

лардан ташқари). Бинобарин, умумий қоидага кўра, биринчи йил ишлаётганларга таътил ишнинг 7-ойида, агар 6 ойлик давр ичида уларда йиллик асосий таътилга чиқиш ҳуқуқини берадиган стажга киритилмайдиган ишдаги танаффуслар бўлмаса, берилиши керак.

Бироқ ҳар қандай вазиятда ходим иш берувчига таътил бериши тўғрисида ариза билан мурожаат қилиши ва у билан аниқ санани ҳамда таътил муддатини келишиб олиши керак. Акс ҳолда таътилга ўзбошимча-

лик билан чиқиш меҳнат шартномасини бекор қилишга қадар интизомий жавобгарликка олиб келадиган прогул ва ходимнинг меҳнат мажбуриятларини қўпол равишда бузиши сифатида баҳоланиши мумкин (АВ томонидан 14.06.1999 йилда 746-сон билан рўйхатдан ўтказилган Идоравий мансублиги, мулкчилик ва ҳўжалик юритиш шаклларида қатъи назар корхона, муассаса, ташкилот ички меҳнат тартибининг намунавий қоидалари 2.37, 2.38, 4.15-бандлари).

БАЙРАМ АРАФАСИДАГИ ИШ ВАҚТИ БИР СОАТГА ҚИСҚАРТИРИЛАДИ

Мен илгари ишлаган ташкилотларда байрам арафасидаги иш куни 1 соатга қисқартирилди. Бугунги кунда иш берувчининг айтишича, Меҳнат кодекси фақат давлат муассасаларига татбиқ этилади, фирмада эса меҳнат режими ишлар ҳажмига боғлиқдир. Ҳақиқатан ҳам шундайми?

Газетхон.

– Иш берувчи ноҳақ, чунки мулкчиликнинг барча шаклидаги корхоналар, муассасалар, ташкилотларда, меҳнат шартномаси (контракт) бўйича ишлаётган жисмоний шахсларга меҳнат тўғрисидаги қонунлар ва бошқа норматив ҳужжатлар татбиқ этилади (МКнинг 1-моддаси).

МКнинг 121-моддасига кўра байрам (ишланмайдиган) кун-

лари (МКнинг 131-моддаси) арафасида кундалик иш (смена) муддати барча ходимлар учун камида 1 соатга қисқартирилади. Ушбу қоида 5 кунлик иш ҳафтасида ҳам, 6 кунлик иш ҳафтасида ҳам, ҳафтада 40 соат банд бўлган ходимлар учун ҳам, қисқартирилган меҳнат жадвалига эга бўлган ходимлар учун ҳам амал қилади. Шу сабабли қисқартирилган, масалан, 36 ёки 24 соатлик

иш ҳафтаси белгиланган ходимлар (18 ёшга етмаганлар, I ва II гуруҳ ногиронлари, зарарли меҳнат шaroитларидаги ишларда банд бўлган шахслар ва бошқалар) учун ҳам иш муддати байрам арафасида қисқартирилади.

Аҳолига хизмат кўрсатиш зарурати юзага келтирадиган ишлаб чиқариш-техник ва бошқа иш шaroитларига кўра ишни тўхтатиб қўйиш мумкин бўлмаган узлуксиз фаолият юритадиган ташкилотларда (объектларни кўриқлаш, уларнинг хавфсизлигини таъминлаш ва бошқалар), шунингдек байрам арафасидаги кунда иш (смена) муддатини камайтириш

мумкин бўлмайдиган шошилинч таъмирлаш ва юклаш-юқдан тушириш ишларида ортикча ишлаш ходимнинг илтимосига кўра иш вақтидан ташқари иш учун белгиланган меъёрлар бўйича, ишланган соатлар миқдorigа мутаносиб миқдорда отгул бериш билан компенсацияланиши мумкин (МКнинг 124, 125, 157-моддалари).

Шуни ҳам таъкидлаш лозимки, мазкур талаблар бажарилмаганда ушбу ҳаракатлар (ҳаракасизлик) меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш сифатида баҳоланади, бу эса, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексга кўра (49-модда) мансабдор шахсларга энг кам иш ҳақининг 2 бараваридан 5 бараваригача миқдорда жарима солишга олиб келади.

ФАҚАТ ХОДИМНИНГ РОЗИЛИГИ БИЛАН

– Ушбу ҳаракатлар ноқонунийдир. Меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларида иш берувчининг ташаббусига кўра ходимларни уларнинг розилигисиз иш ҳақи сақланмайдиган таътилга юбориш мумкинлиги назарда тутилмайди. МКнинг 150-моддасига кўра ходимнинг аризасига биноан (яъни унинг ташаббусига кўра) унга иш ҳақи сақланмайдиган таътил берилиши мумкин, унинг муддати ходим билан иш берувчи ўртасидаги келишувга кўра белгиланади.

Шуни эслатиш лозимки, ушбу талабларни бажармаслик меҳнат тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузиш сифатида баҳоланади ва Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексда назарда тутилган жавобгарликка (49-модда) – мансабдор шахсларга энг кам иш ҳақининг 2 бараваридан 5 бараваригача миқдорда жарима солишга олиб келади.

Абдусалом РИСКУЛЛАЕВ, эксперт-юрисгимиз.

Иқтисодий-ҳуқуқий газета
НОРМА МАСЛАХАТЧИ
ҲУҚУҚ
СОЛИҚЛАР
БУХГАЛТЕРИЯ

ТАЪСИСЧИ "Norma Hamkor" МЧЖ

Газета 2006 йил 26 декабрда
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот
агентлигида рўйхатга олинди.
Рўйхат рақами 0074.

БОШ МУҲАРРИР
ФАРҲОД ҚУРБОНБОЕВ
ТАҲРИРИЯТ МАНЗИЛИ:
100105, Тошкент ш.,
Миробод тумани,
Таллимаржон кўч., 1/1,
тел. 283-44-57
E-mail: gazeta@norma.uz,
normapress@mail.ru
www.norma.uz
Нашр учун масъул:
Нодир Алимов

Муаллифлар фикри доим ҳам таҳририят нуқтаи назарига мос келавермайди.
Таҳририят муштарийлар билан ёзишиб туриш имкониятига эга эмас.
"Норма маслаҳатчи" да эълон қилинган материалларни тўлиқ ёки қисман кўчириб босиш, электрон ва бошқа манбаларда кўпайтириш, тарқатишга фақат "Norma" МЧЖ билан тузилган шартнома асосида йўл қўйилади.

Газета таҳририят томонидан тайёрланган диапозитивлар ёрдамида "TOPPRINT" МЧЖ босмахонасида босилди (Тошкент ш., Миробод тумани, Таллимаржон кўч., 1/1).
Индекс – 186 Буюртма 30 Адади 3100. Баҳоси келишилган нархда
Газета 2012 йил 30 январда соат 13.30 да топширилди.
ISSN 2010-5223